1910
1970

ateitis

Lietuvių katalikiškojo
jaunimo žurnalas

ateitis 7

Rugsėjis September 1970

Jubiliejus ir kryžkelė 194
Inteligentas ir jo uždaviniai — Dr. Justinas Pikūnas . . . 199
Turtingi esame poetais — Kęstutis Keblys 207
Poezija
Vitalija Bogutaitė
Žuvis ir duona 206
Lietus ir laikas 211
Likimas 211
Kazys Bradūnas
Prie stebuklingo medžio 213
Jaunystė 213
Kad nebūtum viena 214
Bernardas Brazdžionis
Žibintai 214
Malda vakario vėjo 217
Poezija 217
Mirga Girniuvienė
Rauda 218
Vestuvės 219
Antanas Jasmantas
Prisikėlimas 219
Veronika 220
Juodbruvė mergaitė 220
Alfonsas Nyka-Niliūnas
Sidabras 226
Džiaugsmingos laidotuvės 228
Mirusieji angelai 225
Danguolė Sadūnaitė
Ankstyvas pavasaris 228
Julija Švabaitė-Gylienė
Rožių augintojai 230
Nieko labiau nenorėčiau 230
Nėra pasakų laikrodžio 230
Aš esu Tavo žaislas. 231
Laima Švėgždaitė
Jau praėjo aušra 231
Aš Tave atsimenu 232
Kryžiai 232
Pirmyn idealų keliais! — S. Sužiedėlis 234
Ateitininkai Vilniuje — Juozas Kojelis 240
Menas: Quo Vadis? — Kristina Kutkutė 248
Šio numerio ateitininkų dailininkai 249
Kongreso programa 222

Nuotraukos: Brolis Virgilijus Kaulius, S.J.: psl. 193, 195, 204, 212, 215, 221, 224, 239, 252.
Viršelis: Rimas Laniauskas.

REDAKCIJA: Vyriausias redaktorius — Jonas Šoliūnas; nariai: Jūratė Jasaitytė, Algis Norvilas, Aldona Zailskaitė.

REDAKCINĖ KOLEGIJA: R. Abromaitytė, (Montreal, Kanada); A. Barzdukas, (Washington); I. Bublienė, (Cleveland); J. Gaila, (Philadelphia); Rasa Kubiliūtė, (Adelaide, Australija); Daina Kojelytė, (Los Angeles); M. Slavėnienė, (Sidney, Australija); J. Šulcas, (Roma, Italija).

TECHNINĖ REDAKCIJA: Liucijus Alenskas, Liucija Norvilaitė, Aleksandras Pakalniškis, jaun.; Danutė Vasiukevičiūtė. **Laužymas:** Marija Smilgaitė. Spaudos darbus atlieka Draugo spaustuvė Chicagoje.

ADMINISTRACIJA: Juozas Polikaitis — ATEITIS, 7235 S. Sacramento Avenue, Chicago, Illinois 60629. Telefonas 312 434-2243.

REDAKCIJA: 6641 South Albany Avenue, Chicago, Illinois 60629. Telefonas: 312 737-5096.

ATEITIS yra Moksleivių Ateitininkų Sąjungos Leidinys. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje $5.00, susipažinimui prenumerata $3.00, garbės prenumerata $10.00, visur kitur laisvame pasaulyje $3.00.

ATEITIS — The Lithuanian Catholic Youth Magazine. Published monthly, except July and August by the Lithuanian Catholic Youth Association. Business address: 7235 South Sacramento Yearly subscription in the US and Canada $5.00. Single copy, 50 cents. Second class postage paid at Chicago, Illinois.

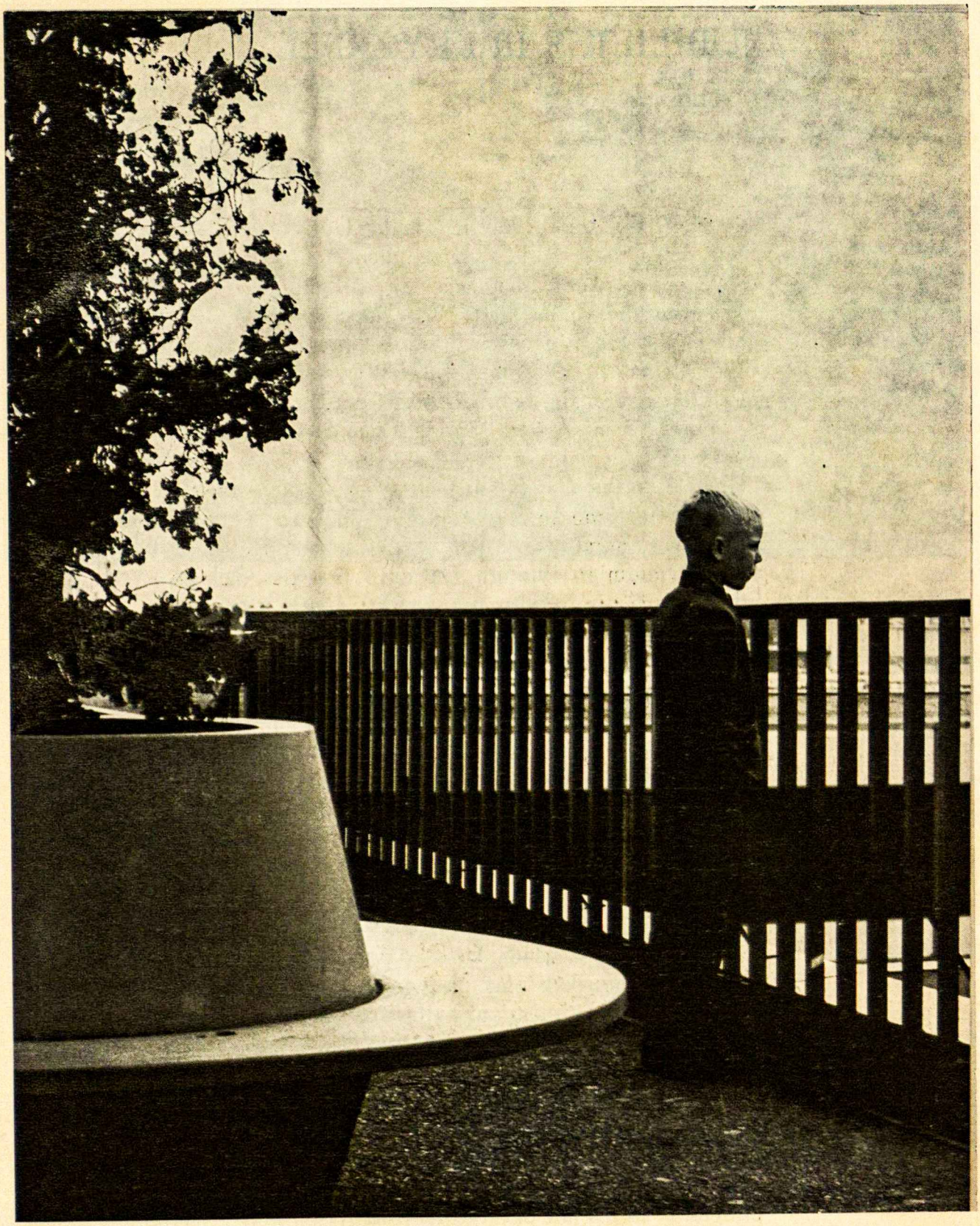

ateitis

193

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

JUBILIEJUS IR KRYŽKELĖ

Švenčiant *Ateities* jubiliejų tenka daugiau nuogąstauti nė džiaugtis. Liūdna, kad šiandien *Ateitis* stovi kryžkelėje, bet viltį kelia amžinas jos gyvastingumas.

Turbūt nė vienas lietuviškas žurnalas neturi tokios garbingos, ištvermingos ir kūrybingos praeities, kaip mūsiškė *Ateitis*. Ji, Dovydaičio išvesta gyveniman, kovėsi netik už savo idealą, bet ir už tautos gerovę. Ji netik jungė ateitininkiją vienon šeimon, bet ir buvo švyturiu nuožmiausiose naktyse.

Ateitis nežuvo, nors daugel jos kūrėjų buvo nuskinti tautos ir tikėjimo priešų. *Ateitis* ir didžiausiose audrose išliko gyva, nors nekartą sužeista, vedanti mūsų organizaciją šviesesnian rytojun. Dėl savo praeities, dėl savo atliktų darbų ir pakeltų nuoskaudų, *Ateitis* turėtų būti mūsų garbingiausias šeimos narys.

Deja.

Nesmagu, kad tokio garbingo jubiliejaus proga mes visu rimtumu turime pagalvoti apie nūdieninę *Ateitį*. Mūsų žurnalo praeitimi tesidžiaugia visi tie, kuriems rūpi krikščioniškosios kūrybos išlikimas. Tačiau jokiu būdu negalime vien tik tuščiu ir panegyrišku džiaugsmu spindėti, kada mūsų garbingoji ir ištvermingoji sesuo — *Ateitis* sunkiai serga.

Ateitis atsidūrė kryžkelėje. Ji stovi vienui viena ir laukia pagelbos. Ji tiesia ranką kiekvienam sąmoningam savo šeimos nariui, kuriam rūpi jos tolimesnis likimas. Būtų nusikalstama prieš mūsų ištvermingą *Ateitį*, jei vien tik optimistiškai kalbėtum apie žurnalo ateitį. *Ateitis*, nors ir pamažu, bet nuolatos krenta bedugnėn iš kurios grįžimo jau nebebus.

Jau suskambėjo paskutinis *Ateities* gyvenimo skambutis. Netrukus uždanga pakils ir pamatysime palaidotą *Ateitį*. Ir tą negarbingą laidojimo ceremoniją mes atliksime tomis pačiomis rankomis, kurios kasdien skaičiuoja pinigus ir kurios jau pavargo rašyme.

Pirmutinis ir didžiausias *Ateities* rūpestis — mūsų organizacijos narių absoliutus atsisakymas padėti *Ateičiai* savo kūryba. Ateitininkai dar nepamiršo kalbėti, bet jau užmiršo rašyti. *Ateitis* numirs ne dėl finansinių sunkumų, o dėl rašančiųjų stokos.

Gelbėkim *Ateitį!* Rašykime, rašykime; ir maži ir dideli; ir gabūs ir netokie gabūs. *Ateitis* yra atvira visiems. Tenemano nė vienas ateitininkas, kad jis atlieka nario pareigas, jei jis nerašo nieko savo vienytojai *Ateičiai.*

Ateitis yra perdaug garbingas ir perdaug vertingas įnašas į mūsų kultūros kūrybą, idant jai leistum numirti. Negalima įsivaizduoti ateitininkijos be *Ateities.* Tai būtų griaučiai be širdies, kūnas be gyvybės ir kūrybinės ugnies. Vai, jau nesuskaičiuojame kiek *Ateitis* išvedė jaunimo kūrybinian pasaulin. Paimkite tik ir pažiūrėkite į buvusius *Ateities* bendradarbius. Jų dauguma vėliau tapo didžiu akmeniu mūsų tautos kultūros statyboje.

Ateities praeitis mus įpareigoja jos neužmiršti, o dabartinis gyvenimas reikalauja ją kuo ilgiausiai gyvą išlaikyti. Neprileiskime *Ateities* prie bedugnės krašto ir nepadarykime dabartinės jos redakcijos paskutiniaisiais *Ateities* žurnalo mohikanais.

IDĖJOS BROLIAI IR SESĖS!

Jau trečią kartą suvažiuojame laisvojo pasaulio lietuvių sostinėje — šį kartą atžymėti 60 ateitininkiškosios veiklos metų ir nustatyti gaires septintajam veiklos dešimtmečiui. Iki šiol ateitininkija susirinko septyniems kongresams ir penkioms nepaprastoms konferencijoms — daugiau kartų svetur negu Nepriklausomoje Lietuvoje. Ateitininkijos genezė caro okupuotoje Lietuvoje ir Vakarų Europos universitetuose rodo, kad jau savo veiklos pradžioje ateitininkija pasiryžo nešti Lietuvai dvasinį prisikėlimą, lygiai taip pat ir kovą už savo tautos laisvę. Kaip ir prieš 60 ar 30 metų, ši dvilypė misija tebėra tiek pat aktuali ir būtina šiandieną. Jausdami sunkų tautos gyvybės pulsą ir prislėgtą jos dvasinę dinamiką savoje žemėje, mes, ateitininkai, gyvendami laisvėje, turime plačią dirvą darbams, žygiams ir pasiaukojimui.

Žiūrėdami visai tikrovei į akis, sekdami laiko ženklus ir ieškodami tolimesnio ateitininkijos kelio kontūrų, mes, gal būt, pasijuntam stovį giliame panoramiškų kalnų įklonyje, nepakankamai pasiruošę kopti į josios antkalnius ir siekti vyraujančių kalnų viršūnių, nors saulės žeriamuos spinduliuos ir įskaitome savo idealą ir jis mus traukia savo amžinai gyva jėga. Taip, ateitininkiškosios mokyklos diplomantų, tikslingai artėjančių prie idealo, gal ir nėra daug. Gyvenamieji slėniai turi savo traukos šaltinius, lengvai pasiekiamus. Daug kas pasimeta amerikiečių masėse ir su ja grimsta vien į egoistinių ar materialinių rūpesčių plotmę.

Vienas kongreso esminių tikslų ir yra išplėsti meilę idealui ir sukurti entuziasmą šio laiko uždaviniams. Kongreso mintys ir idėjos, tikėkime, paskatins mus pagalvoti, ką mes kiekvienas iš dalyvių, davėme ateitininkijai ir dar reikšmingiau, ką mes jai pažadame duoti josios septintajam veiklos dešimtmečiui skleidžiantis. Esu įsitikinęs, kad kaip anuomet taip ir dabar turime būrius idealų trokštančio jaunimo, linkusio ne vien romantiškoms svajonėms, bet ir sunkiems darbams, neišsenkantiems uždaviniams plačioje "Visa atnaujinti Kristuje" idealo dirvoje. Vien save ir kitus ugdydami idealų meilei, vien dvasinę jaunatvę vis iš naujo atkurdami, mes grindžiame naują kelią pirmūnų sukurtam mokslus einančio jaunimo sąjūdžiui. Tikiu, kad jaunieji ir vyresnieji, kongreso ugnies pažadinti, dažnai paliudys autentišką ateitininkijos dvasią naujame veiklos dešimtmetyje.

Prof. Justinas Pikūnas
Ateitininkų Federacijos Vadas

Priklausom organizuotai *Ateitininkų* šeimai. Jai būdingi ypačiai du bruožai: ji susikūrė tarnauti savo Tautai, bet ši tarnyba turi remtis Kristaus mokslo dvasia. Tarnyba apėmė kultūrinį, mokslinį, visuomeninį, politinį Tautos gyvenimą, ir ateitininkai visose šio gyvenimo srityse iš tikrųjų išvarė plačias bei gilias vagas. Kartu čia buvo jų stiprybė, jų veiklos prasmė, jų organizacinė paskirtis. Per šešiasdešimt metų yra daug padaryta, ir ateitininkai pagrįstai gali didžiuotis ėję Tautos atgimimo dainiaus Maironio rodytu Lietuvos keliu. Ateitininkai taip pat gali didžiuotis savo Tautai davę kilnios dvasios žmonių, kurių gyvenimas ir darbai yra pažymėti Kristaus įtaigojimu: "Būkite tat tobuli, kaip ir jūsų dangiškasis Tėvas tobulas". Šiuose žodžiuose ir slypi ateitininkų skelbimo bei vykdomo šūkio "visa atnaujinti Kristuje" pagrindinė esmė.

Ateitininkų tautiniai darbai nebaigti. Priešingai, šių darbų reikalingumas dar

daugiau suaktualėjęs, nes ties Tautos likimu yra pakibusi didesnė grėsmė. Štai kodėl testamentinę reikšmę yra įgiję šie ateitininkų ideologo prof. Stasio Šalkauskio žodžiai: "Taigi turėti aukštąjį idealą reiškia ne tik teoriškai pripažinti jo vertę, bet ir jam nesuineteresuotai tarnauti. Žmogus, kuris tik žodžiais pripažįsta aukštuosius idealus, bet nėra linkęs nieko padaryti jų laimėjimui gyvenime, faktiškai jokių aukštųjų idealų neturi. Jo idealai yra negyvi: tai tušti garsai be realaus turinio. Idealų pripažinimas turi būti organiškai susijęs su jų branginimu, su atsidėjimu jiems, su jų realizavimu, žodžiu tariant, turi būti susijęs su veiksminga ir konkrečia meile".

Derinti idealus su jų vykdymu yra konkretusis šios dienos ateitininkų uždavinys. Uždavinys, kuriam įpareigoja šiandien minima sukaktis.

Stasys Barzdukas

E. Ateitininkų Federacijos
Tarybos pirmininko p.

Petras Sandanavičius

Moksleivių Ateitininkų Sąjunga yra pati jauniausia amžiumi ir gausiausia nariais visoje Ateitininkų Federacijoje. Galbūt pats charakteringiausias ateitininkiško jaunimo bruožas, per praėjusius šešiasdešimt metų, yra tai jog jaunimas sugebėjo prisitaikyti prie laiko reikalavimų, atrasti naujus veiklos būdus, laikantis tų pačių principų ir nenukrypstant nuo idealų. Ypatingai jaunimui yra pavojingas dabartinis laikotarpis, kada sumaišomos vertybės ir tolerancijos vardan nebeskiriamas blogis nuo gėrio. Moksleivių Ateitininkų Sąjunga stengiasi sudaryti programas ir duoti gaires visai sąjungai ir atskiroms kuopoms. Moksleivių Ateitininkų Sąjunga stengiasi mūsų šūkį "Visa atnaujinti Kristuje" padaryti realiu kiekvienam moksleiviui, kad jis suprastų, jog įgyvendinti tą šūkį reiškia gyventi normalų gyvenimą. Įgyvendinti "Visa atnaujinti Kristuje" nėra kažkas nepasiekiamo, bet kasdieninių savo darbų atlikimas su meile ir šypsena. Moksleivių Ateitininkų Sąjungos Centro Valdyba siekia padėti jaunimui suprasti, kad krikščionybė nėra koks antikinis, pasenęs sąjūdis, bet realus kasdieninis gyvenimas.

Su šiomis mintimis mes — Moksleivių Sąjunga — švenčiame šiuos jubiliejinius metus. Mes džiaugiamės, kad Ateitininkų Federacijai mes galime duoti šiokį tokį įnašą.

Sveikiname Federacijos Valdybą, Tarybą, Studentų Ateitininkų Sąjungą ir Ateitininkų Sendraugių Sąjungą bei visus savo sąjungos moksleivius, jaunesniuosus ir jaunučius. Smagu, kai visi dirbame kartu. Kartu dirbant ir darbas lengvesnis ir tikslai lengviau atsiekiami.

Į ateitį žiūrime su viltimi ir optimizmu.

Su šypsena Kristuje,

Moksleivių Ateitininkų
Sąjungos Valdyba

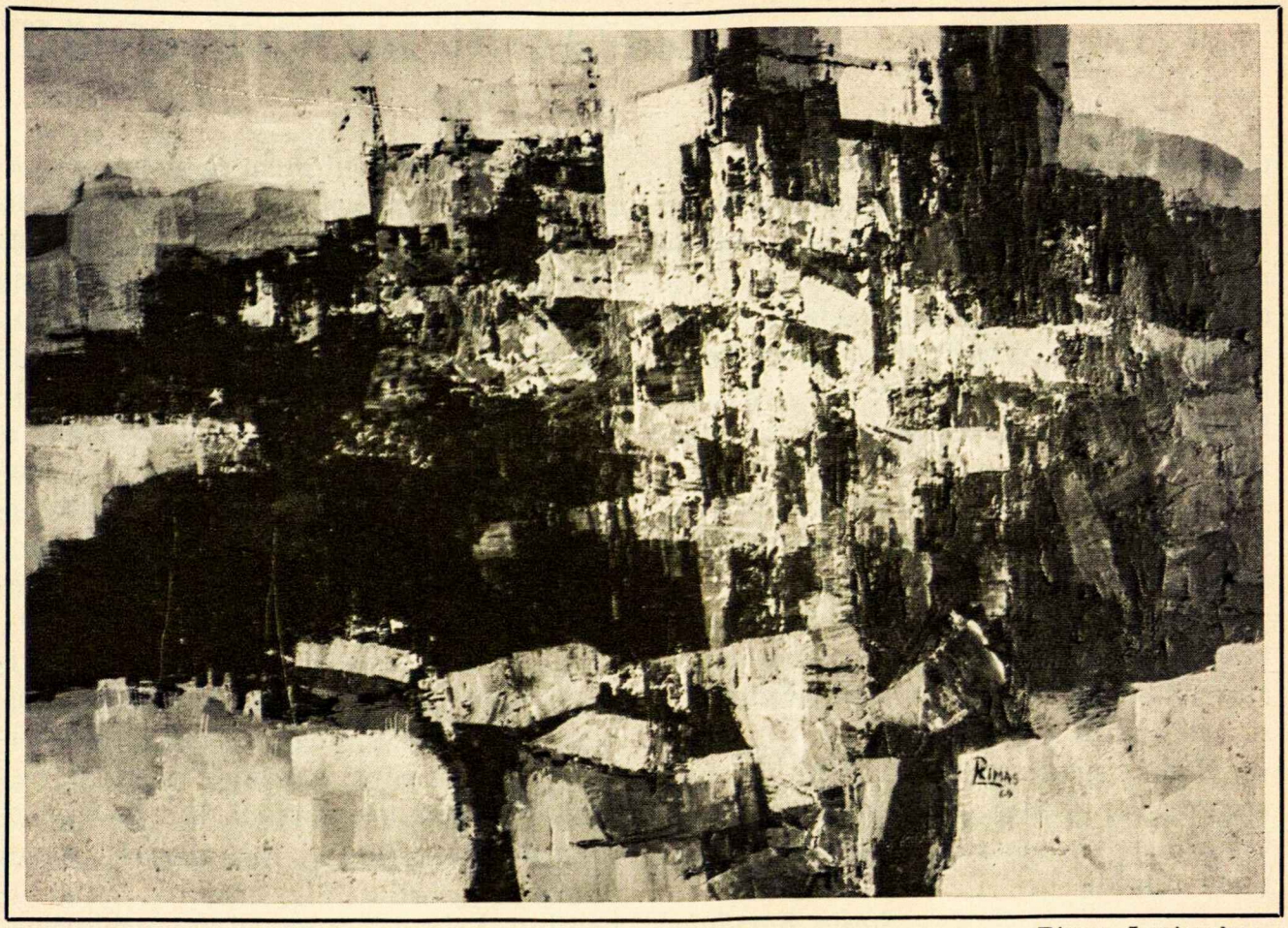

Rimas Laniauskas

Studentų Ateitininkų Sąjunga linki Aštuntajam Ateitininkų Kongresui tapti rodikliu į prasmingą ir darbingą ateitį. Tegul šis kongresas mus uždega ta gyvaja dvasia, su kuria pirmieji ateitininkai siekė visa atnaujinti Kristuje.

SAS Valdyba,
Antanas Razgaitis
Pirmininkas

Kongreso šventės proga sveikiname vieni kitus. Tenelieka ši proga vien pasisveikinimas — šventė savo tarpe ir savim pasigrožėjimas. Pasaulyje, kuriame kasdien glaudžiau vienas nuo kito priklausome, kiekvienam tenka atsakomybės našta už savo artimą. Tenebūna ši proga vien susikaupti žvilgiu į save, o verčiau plačiai atsiverti visos žmonijos rūpesčiams, nuoširdžiai suklusti laiko šauksmui, idant, savo tautos likimo subrandinti, krikščioniškosios dvasios vedami, kiekvienas rastume sau taiklų kelią aptemusian pasaulin įnešti žiburėlį šviesos.

Ateitininkų Sendraugių Sąjunga

"Vien paviršutiniškai žiūrint į dalykus — lėkštėjama; gilinantis tik vienoje srityje — siaurėjama, nes apleidžiamos kitos sritys."

INTELIGENTAS IR JO UŽDAVINIAI

Dr. Justinas Pikūnas

KAS YRA INTELIGENTAS? Kokiu būdu tampama inteligentu? Kokie yra inteligento pagrindiniai uždaviniai? Tai reikšmingi klausimai ir verti išsamaus nagrinėjimo mokslo davinių perspektyvoje.

Inteligentas yra **homo intelligens,** t.y. asmuo, kuris daug ką žino ir supranta. Tai žmogus, kuris domisi idėjų raida, mokslu, filosofija, religija, menu, teatru, teise, istorija ir pasaulėžiūromis. Inteligentas domisi ir dalyvauja daugumoje kultūros sričių ir gyvai seka jų margaspalves apraiškas, jas interpretuodamas ir vertindamas savo proto galia. Galėtume gal sakyti, kad tą mes visi darome, visi kurie dalyvaujame organizuotame veikime. Jei taip, visi esame kandidatai į inteligentus.

Tikras inteligentas giliai žvelgia į nagrinėjamus dalykus, jis ieško jų esmės ir prasmės. Galimai pilnas daugelio dalykų žinojimas yra didelė ir žmogų laisvinanti jėga. Juo daugiau žmogus žino, tuo labiau jo laisvė platėja ir atsiveria vis nauji galimumai ir naujos perspektyvos.

Vien paviršutiniškai žiūrint į dalykus — lėkštėjama; gilinantis tik vienoje srityje — siaurėjama, nes apleidžiamos kitos sritys. Pavyzdžiui, tesirūpinant tik savo profesine kompetencija, pamažu pasimetama kitose kultūros ir gyvenimo srityse.

Šiame erdvės amžiuje, visiems mokslams žengiant milžiniškais šuoliais į priekį ir žmogaus kojoms mindant mėnulį, yra lengva tapti vis mažiau ir mažiau suprantančiu — ignoracija auga ir plečiasi vien nustojus studijuoti. Žinomas mokslininkas Robertas Oppenheimeris prieš keletą metų tvirtino, kad mokslo žinios dabar padvigubėja per vieną dešimtmetį, kai tuo tarpu istorijos bėgyje jos padvigubėdavo tik per tūkstančius metų, vėliau per šimtus... Taigi, 1950 metais, o šiais metais jau žinoma du kartus tiek, kiek buvo žinoma 1960 metais. Pavyzdžiui, kas iš mūsų išvardintų visas vandens rūšis ir jų pagrindines savybes, o jų esama bent 36 ir kai kurios nuodingos.

Žvelgdami į savo tautos praeitį, galime tvirtinti, kad Nepriklausomoje Lietuvoje inteligento sąvoka buvo paprastai siejama su aukštojo mokslo užbaigimu, t.y. su universiteto diplomu. Vienok valdininkai ir tarnautojai laikė save inteligentais,

nors jų daugumas ir neturėjo aukštojo mokslo diplomų. Bendrai, Lietuvoje daugelis stengėsi tapti inteligentais ir tie, kurie patys negalėjo, siekė, kad jų vaikai eitų į mokslus ir kad jie taptų inteligentais.

Ateitininkų ideologijos kūrėjas ir Vytauto Didžiojo Universiteto rektorius, prof. St. Šalkauskis išsamiai nagrinėjo inteligento koncepciją ŽIDINYJE 1939 metais. Inteligento apsprendimui Šalkauskis nustatė tris kriterijus: (1) aukštojo mokslo diplomas, (2) pasaulėžiūra ir (3) vykdymo valia. Universiteto diplomas yra aiški sąvoka; pasaulėžiūra gi reiškia bendrosios realybės interpretaciją, bei tos interpretacijos sistemą, tai — pažiūrų į gyvenimą ir pasaulį visuma, apimanti ir angažavimąsi idealui, o ne veiklą pagal vėjus ir jų pasikeitimus. Vykdymo valią sudaro inteligentiškas uždavinių ir problemų sprendimas ir jų praktiškas įvykdymas. Daug kas gali salione kalbėti apie geresnio pasaulio vizijas ir praktiškai nieko nedaryti.

Prof. Šalkauskis pabrėžė, kad ateitininkams, kaip mokslą einantiems inteligentams, lavinimas bei lavinimasis turi stovėti pirmoje uždavinių eilėje.

Mokyklinis lavinimas turi būti papildomas laisva skaityba ir dalyvavimu lavinimosi rateliuose — nes tai duoda, ko mokykla neįstengia duoti. Ateitininkas stengiasi tapti rinktiniu protininku, kuris sugebėtų įtikinėti kitus žodžiu bei raštu idėjų kovoje, kuri ypač pasireiškia kultūrai kylant.

Nėra abejonės, kad šis Šalkauskio pabrėžimas tebėra aktualus ir šiandien, ir ne vien ateitininkams, bet ir visiems kopiantiems į Parnaso kalną, tai yra siekiantiems žinojimo pilnumo. Amerikos psichologas O. Hobart Mowrer teisingai apibūdino neurotikus kaip tuos žmones, kurie išmoko nesimokyti.

Lietuvių Enciklopedijoje dr. Juozas Girnius pavadina inteligentu žmogų išėjusį bent vidurinį mokslą ir dirbantį protinį darbą — tai neblogai atitinka praktinei Nepriklausomos Lietuvos inteligento sąvokai, bet kiek sunkiau derinasi su dabartine padėtimi čia Amerikoje, o taip ir Lietuvoje. Paprastai be kolegijos diplomo neturima pakankamos bazės protiniui darbui. Vėliau, pavadindamas inteligentą šviesuoliu, jis štai ką rašo: "Žiūrint tačiau to, kas yra tikrasis žmogaus šviesumas, inte-

> **"... žmogus yra klausimams sukurtas... nes jis turi prasmės ieškantį protą."**

ligento vardas siejamas nebe su socialine padėtimi ar dirbamu darbu, o su tomis vidinėmis asmens savybėmis, kurios padaro žmogų šviesų". Šviesus žmogus yra mąstantis žmogus, o mąstymas be knygų ir žurnalų skaitymo negali stiprėti. Spauda ir knygos mus supažindina su naujomis idėjomis. Gal todėl spauda ir yra laikoma kultūros rodikliu.

Pagal dr. Girnių, inteligentiškumo esmė yra susijusi su žinojimo alkiu, besireiškiančiu visuotinais interesais (neužsidaroma profesijoje ar klubuose), kritiškumu — formaliu "išmokimu" tiek mokslinių dalykų, tiek pasaulėžiūrinių principų, savo asmenybės ribų sąmone (neperžengiama turimų kompetencijos ribotumų), atvirumu tiesai ir žmogui, taip pat ir kitaip galvojančiam asmeniui (o ne fanatizmu).

Nuo pat Lietuvos nepriklausomybės pradžios pradėjo kurtis inteligento tipas ir

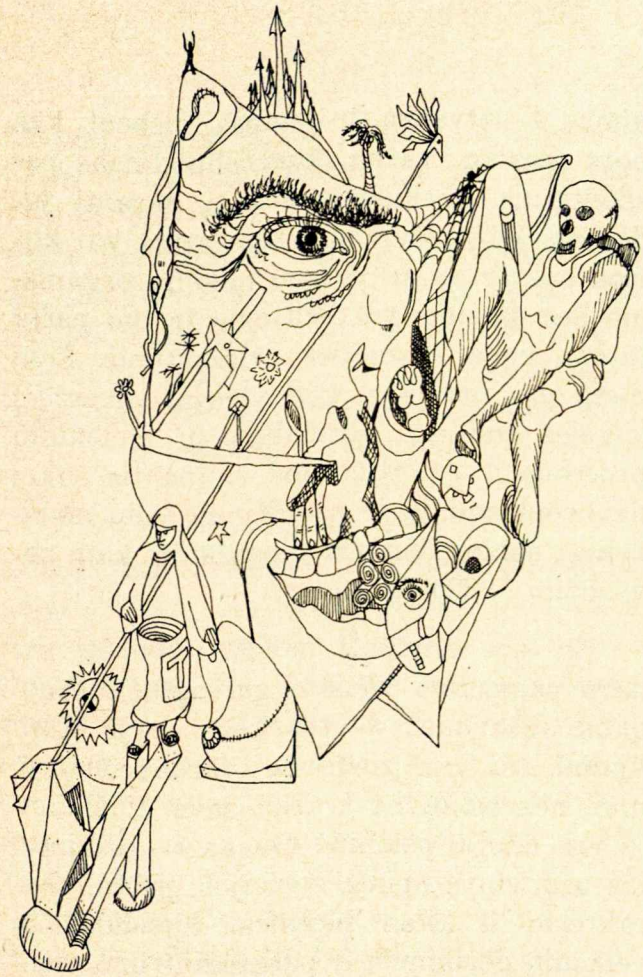

Petras Sandanavičius

su juo surišta tradicija. Toks inteligentų sluoksnio būrimasis kūrė Lietuvai labai naudingą tradiciją mokslo ir bendrai visos kultūros išsiskleidimui, kuris taip sparčiai vystėsi nepriklausomybės laikotarpyje.

Inteligentija yra socialinė sąvoka. Tai inteligentų susitelkimas ir jų pozityvus išsiskyrimas iš kitų visuomenės sluoksnių. Tai viršmasinis reiškinys, nesiderinąs su Amerikos masine civilizacija, kuri paprastai pasitenkina materialiniu gerbūviu ir ekoniminių vertybių sutelkimu. Bendrai masinė kultūra pasižymi vertybių bei skirtingumų niveliacija. Gal dėlto Amerikoje inteligentija, kaip reikšmingas inteligentų susitelkimas, dar neegzistuoja.

Kokie yra pagrindiniai inteligento uždaviniai?

Yra daug atsakymų: teologija, įvairios filosofinės sistemos, bet pasirinkime žvelgti į inteligento uždavinius iš mokslinės perspektyvos. Tad žvelkime į vieną ir kitą mokslo šaką, kad pajustume, ką mokslas sako inteligentui.

Besikartoją ir vis tikslesni astronominiai tyrinėjimai ir matavimai rodo, kad visatos kūnai skrieja nepaprastai normalioj tvarkoj. Todėl yra plačiai pripažįstama, kad toks planetų, žvaigždžių ir visų erdvės objektų — taip pat ir satelitų bei raketų judėjimo tikslingumas nėra atsitiktinumo padaras. Pripažindamas vidinę visatos harmoniją, A. Einsteinas pripažino, kad tikslus judėjimas yra būtinas visatos kūnų egzistavimo pagrindas ir savo orbitų praradimas būtų katastrofiškas visatos ardymas. Einsteinas yra pareiškęs: "Netikiu, kad Dievas pasauliu tarsi rulete žaistų."

Analoginė tvarka ir tikslingumas taip pat egzistuoja kiekviename atome ir dar labiau kiekvienoje gyvybę turinčioje molekulėje bei ląstelėje. Savo knygoje **What is Life?** (Cambridge University Press, 1944) Ervin Schroedingeris įrodė, kad tvarkos išlaikymas yra pagrindinis ląstelės gyvybei išsaugoti dėsnis. Jos vidinės tvarkos suirimas yra neabejotinas gyvybės praradimo laidas. Gausiuose savo tyrinėjimuose Hans Driesch surado ženklų, kurie įgalina mokslininką priimti tokias sąvokas, kaip vystymosi tikslą ir keitimosi link tikslo būtinumą. Šios tyrinėjimų

daviniais pagrįstos sąvokos pabrėžia organinių procesų tikslingumą jų vidinėje struktūroje. Išnagrinėjęs atomo sudėtį, Zeno Bucher susumavo išdavas vienu sakiniu: "Deus maximus in minimus."

Kas galioja makrokosminiams ir mikrokosminiams objektams, tas galioja ir aukštųjų gyvių, o taip pat ir žmogaus organizmui. Aukštesniųjų galių pasireiškimas nepanaikina medžiagą ar gyvybę saistančių principų, bet juos papildo naujais dėsniais. Walter B. Cannon (**The Wisdom of the Body,** 1939) pademonstravo, kad sveikam organinių sistemų dirbimui yra būtina tvarka ir pasikeitimų ribotumas, t. y. homeostazė. Pavyzdžiui, stuburiniai gyvuliai, įskaitant ir žmogų, turi savo pastovią temperatūrą, hidracijos laipsnį ir specifinę kraujo rūšį ir sudėtį. Žymesnis vieno iš jų pasikeitimas yra ligos ženklas ir nesugebėjimas atstatyti normalios **milieu enterne** veda į komplikacijas ir mirtį. Nervų ir vidinių liaukų sistemų pagalba organizmas išlaiko tvarkos ir tvarkingų pasikeitimų balansą. Tik laikini iškrypimai yra toleruojami.

Taigi, gyvybė daro tvarką iš jau gamtoje esamos tvarkos. Molekulė yra atpažįstama kai tam tikras atomų skaičius suartina savo branduolius ir išlaiko šį suartėjimą pasikeitimų ribotumu: entropijos sumažėjimu. Schroedinger pastebi, kad šitoks naujos tvarkos sudarymas ir jos išlaikymas yra nepalyginamai didesnis negu bet kokia tvarka, randama negyvoje gamtoje. Žmogaus organizmas, apjungdamas miliardus molekulių ir ląstelių, žymiai padidina tvarkos ir tikslumo laipsnį įvairiose savo struktūros ir sistemų dalyse. Šis stabilizuojančių procesų išlaikomas tvarkingumas laiduoja ne tik jo sveikatingumą, bet ir gyvybę.

Reikia pažymėti, kad gyvoje ir negyvoje gamtoje atrandama natūralus palinkimas į netvarką ir chaosą, nebent kas nors palaiko tvarką, kontroliuodamas pasikeitimus ir ribodamas žalą darantį judėjimą. Įsiveržiamos į organizmą kai kurios bakterijos ir virusai sukelia organizme per didelius pasikeitimus ir tuo pačiu tampa ligos ir mirties priežastimis. Šiuo metu yra manoma, kad virusai įsiveržę į ląsteles sudarko normalius jų molekulių procesus ir galop celėms dalinantis sukelia neoplazminių ir primityvių celių sudarymą: neblogybinių ir blogybinių, kaip pavyzdžiui, vėžio ligos.

Iki šiol suminėti mokslo daviniai sudaro pagrindus vienam galvojančio žmogaus uždaviniui — **tvarkos savyje išlaikymui,** tai yra psichinės tvarkos išlaikymui, nes biologinė tvarka savo didžiumoje yra duota, psichinė tvarka — užduota. Šis uždavinys apima emocijos, proto, charakterio ir kitas plotmes. Susidarančių veiksnių derinimas ir pasaulėžiūrinio vientisumo ieškojimas yra esmingai susiję su vidinės tvarkos išsaugojimu.

Pilnai žmogaus prigimčiai išvystyti yra reikalinga ne tik vidinių procesų integravimo, bet ir stimuliuojančios aplinkos, nes didelė žmogaus psichinės prigimties dalis nėra autogeniška, jai trūksta dinamiškos plėtros. Pavyzdžiui, išskiriant primityvias jausmo reakcijas, vaikai savyje teišvysto tuos jausmus, kurie jiems yra tėvų bei artimųjų rodomi bei išgyvenami. Gera vaiko socialinė aplinka paprastai iššaukia gausų teigiamų jausmų spektrą. Negatyvių jausmų aplinkoje, vaikas neišugdo savo teigiamų jausmų visumos. Be meilės išaugęs vaikas neturi sugebėjimo pamilti ir meilę ugdyti ir todėl jo santykiai su kitais neturi pastovumo.

Proto galios brendimas yra dinamiškai gaivus, vienok, nenormalioms sąlygoms pastoviai vyraujant, ji neišsivysto arba praranda savo veiksmingumą. Yra daug

žmonių, kurių proto galios yra labai ribotos ar tik vidutinės — jie per lėtai mokosi ir per daug konkrečiai galvoja — jiems nėra lemta tapti inteligentais. Yra dar daugiau tokių, kurių proto galios yra pakankamai efektyvios, bet kurie jų vienok nepanaudoja — šitie taip pat nėra inteligentai, nes nenaudojamos galios silpnėja, ir nepapildomi žinių lobiai — išsenka.

Žmogaus prigimties išvystymas yra atbaigiamas moraliai religinės dimensijos pasireiškimu. Natūralus vaiko polinkis į moralinį vertinimą ir jaunuolio jautrumas moraliniams bei religiniams išgyvenimams rodo, kad ši dimensija yra integrali žmogaus prigimties dalis. Be moralinio ir religinio išgyvenimo ir be savęs vertinimo jų šviesoje, žmogaus vystymasis nėra nei pilnas, nei jį patenkinąs.

Pilnas žmogaus prigimties išvystymas ir jos pasireiškimas tegalimas laisvoje bet tvarkingoje aplinkoje, kuri sužadina ir paskatina domėtis visa kuo, kas yra žmogiška, kas yra humaniška ir kultūringa. Tokia moraliniai kultūrinė atmosfera palengvina pilnutinį savęs realizavimą, asmeniui palaipsniui vystant ir panaudojant savo prigimties galias ir talentus. Aukšto laipsnio vidinė darna tėra galima tik žmogui visas savo prigimties dimensijas bei gabumus išreiškiant veikloje. Tai yra didelis ir reikalingas vidinio pasitenkinimo šaltinis.

> **"... laisvė nėra žmogui duota, o užduota..."**

Nustelbiant ar iškreipiant vieną ar daugiau prigimties dimensijų, asmenyje susidaro pasąmonės konfliktas, nes nustelbtos galios veržiasi į sąmonę ir į savo plėtrą. Tokia konflikto padėtis sudaro netvarkos versmę to asmens motyvavimo plotmėje ir suskilimo simptomai gali būti psichinės ligos priežastimi. Prieš daug šimtmečių šv. Tomas Akvinietis teisingai pastebėjo, kad asmenys, kurie yra konflikte su savo prigimtimi, negali išbūti taikoje su kitais. Savo vidinės netvarkos žlugdomi, tėvai negali išbūti santaikoje su vaikais, valdininkai su savo pavaldiniais, organizacijos su kitomis grupėmis, ir galop tautos su tautomis.

Jau minėtas Illinois universiteto prof. Mowrer yra vienas pirmųjų psichologų, kuris tvirtina, kad dabartinis žmogus dažnai užgniaužia savyje moralinį pojūtį ir asmeninį atsakomingumą, o ne lytinius potraukius, kaip Freudas ir daugelis psichoanalistų dar ir šiandien tvirtina. Šiandieninio pakrikimo bazė susidaro žmogaus **dvasinę prigimtį užgniaužiant. Negalint** savo dvasines galias pilniau atskleisti bei panaudoti, pajuntamas savikaltės jausmas — **guilt** —ir blogesniais atvejais — **despair.** Bandoma taisyti arba kompensuoti, bet pasekmės yra dažnai blogos.

Suminėti duomenys rodo, kad visos žmogaus prigimties pažadinimas ir jos ugdymas yra vienas pagrindinių inteligento uždavinių. Savo straipsnyje "Pilnutinio ugdymo gairės" (ROMUVA, 1922) ir vėliau knygoje **Tauta ir jos ugdymas** (Kaunas, 1933), St. Šalkauskis, iškelia pilnutinį vaiko ir jaunuolio galių ugdymą, pabrėždamas fizinės, kultūrinės ir religinės plėtros reikalingumą. Kaip ir prancūzų filosofas J. Maritain, Šalkauskis pabrėžia visos prigimties skatinimą ir pilnos asmenybės ugdymą. Pilnutinis savo prigimties išugdymas yra didele dalimi tinkamų auklėjimo įtakų pasėka, bet reikia ir pakartotinų ir gausių asmeninių pastangų...

Asmeniui bręstant, pajuntamas stiprus atsakomingumo jausmas padaryti savo gyvenimą intelektualiniai ir moraliniai vertingu. Kai žmogus pastebi, kad jis praranda veiksmo darną ir nieko reikšmingo ar prasmingo neatsiekia, jame atsiranda noras pradėti gyvenimą iš naujo. Kadangi tai negalima, jis stengiasi atrasti naujų tikslų ir uždavinių savo gyvenimo vertingumui pakelti. Tik įsigyjant pasaulėžiūrą galima visą motyvavimo spektrą palenkti į prasmingą visumą. Su pasaulėžiūra suderinti uždaviniai pakelia bendrą sėkmingumą ir palengvina struktūrinį **tikslo - priemonės** modelio suformavimą. Protinis subrendimas ir pasaulėžiūra yra vidinei asmens integracijai.

Kadangi žmogaus prigimtis paima ir pažinimo galias, jis siekia įžvelgti dalykų esmę bei jų reikšmę. Bent protarpiais jis nagrinėja ir stengiasi suprasti savo gyvenimo uždavinius ir jo paskirtį. Inteligento veiksmuose atpažįstama nevien kaip Max F. Scheleris sako **Herrschaftswille** — noras viską apvaldyti, bet taip pat kaip Victor E. Frankl sako **Wille zur Sinn** (noras atrasti prasmę). A. Einsteinas teisingai tvirtina: "Žmogus, kuris žvelgia į savo ar

kitų gyvenimą kaip beprasmį, nėra vien nelaimingas, bet ir diskvalifikuotas gyvenimui."

Taigi, didžių mokslininkų mintys bei pačių mokslų daviniai padeda atsakyti į jau šv. Augustino iškeltą **questio mihi faetus sum** — esu sutvertas savo klausimams. Taip, žmogus yra klausimams sukurtas, nes jis yra **homo sapiens,** nes jis turi prasmės ieškantį protą. Proto galios vystymas ir visapusiškas jos panaudojimas padaro žmogų inteligentu. Gyvenimo eigoje žmogus turi palaipsniui kilti nuo biologiniai organizminio vystymosi iki intelektualiai dvasinio subrendimo ir savo gyvenimo uždavinių bei prasmės atskleidimo. Nuo psichinio vegetavimo iki prasmingų, kultūriniai apipavidalintų darbų ir žygių. Paversdamas pasąmonines tendencijas ir sąmoningai pasirinktus motyvus į savo priemones ir tikslus, asmuo dar turi atrasti ir kelrodį, kitaip "Jokie vėjai nepadės tam, kuris nežino savo paskirties uosto." Atsakymas, beje, glūdi, jau ne moksle, bet Dievo apreiškime — religinio išgyvenimo pilnumoje.

Teisingai pastebi S. Kierkegaardas: "Aprūpintas laisve, sąmone ir sąžine, žmogus tampa tuo, kuo jis save padaro..." Net ir aštuonių valandų fabriko darbas palieka dar apie tiek pat laiko kūrybai, visuomeninei veiklai, bei asmeniniams polėkiams plėtoti. Prisimena vieno poeto pavyzdys. Atvykęs į JAV, jis buvo priverstas imti sunkų rankų darbą, bet jis neapleido nei plunksnos nei knygos, nes jis buvo tikras inteligentas ir poetas — rašytojas, jis juo ir paliko. Kiti gi, kurie po aštuonių valandų fizinio darbo vien laikraščio ar televizijos begeidžia, kurie apleidžia visuomeninio darbo barus, kurie užmiršta bet kokį kūrybinį ar kultūrinį pasireiškimą — nėra inteligentai, nors Lietuvoje ar kitur ir yra įgiję diplomus. Tik sunkios aplinkybės paprastai parodo, kas kuo iš tikrųjų yra.

Jeigu E. Kantas pabrėžia, kad laisvė nėra žmogui duota, o užduota, tuo labiau inteligentiškumas — jo išvystymas — tai esminė žmogaus paskirtis. Tas pats apie pilną ir kūrybingą galių panaudojimą: tai prasminga inteligento užduotis. Šį nagrinėjimą tęsdami surastume ir daugiau uždavinių — o gal pamatytume ir pilnutinės asmenybės viziją, kurios mokslas dar nėra suformulavęs mokslui priimtinoje formoje.

Sumuojant reikia pasakyti, kad tik save ugdydamas ir išreikšdamas visas savo prigimties galias bei dimensijas, žmogus tampa **prigimtį realizuojančia** asmenybe. Tik pilnai ir plačiai panaudodamas proto galias jis tampa inteligentu. Nuo Simono Daukanto iki Jakšto-Dambrausko ir nuo Prano Dovydaičio iki Vyganto yra buvę ir yra daug inteligentų, kurie kūrybingai panaudodami savo proto galias tapo didelėmis asmenybėmis, tokiomis asmenybėmis, kurios uždega ir kitus patraukia, kurias jei ne tūkstančiai tai šimtai seka.

Savo veiksmų didžiuma mes, ateitininkai, turėtume **padidinti tvarką** jau esamoj tvarkoj, ypatingai pakelti darną savyje, savo šeimose, visoj ateitininkijoj ir lietuvių visuomenėje. Tuo būdu mes parodysime savo tikrą inteligentiškumą ir žingsnis po žingsnio artėsime prie pilnutinio Dievo mums duotų sugebėjimų realizavimo. Tai yra ilgas ir sunkus kelias, bet kartu ir labai prasmingas, skirtas tiems, kurie siekia pilnutinio inteligentiškumo. Visos organizacijos ir visi veiksniai, kurie padidina visuomenės tvarką ir atranda reikšmingų uždavinių, yra prasmingi ir remtini, jie turi **raison d'etre** — egzistencijos teisę.

JUBILIEJINIS KONGRESAS

Bad Woerishofen, Vokietija

Šiais metais, gegužės mėn. 16-18 dienomis Bad Woerishofene įvyko ateitininkų jubiliejinis kongresas. Iš įvairiausių Vokietijos vietovių susirinko apie 50 ateitininkų moksleivių, studentų ir sendraugių.

Šias dvi dienas praleidome vaišingoje Šv. Ulricho klebonijoje, kurioje klebonauja kun. Antanas Bunga. Mes, moksleiviai, jau seniai repetavome meninę programą šiam kongresui. Gegužės 15-tą dieną apleidome Romuvą ir vakare pasiekėme Bad Woerishofeną. Pavalgę ir su atvykusiais svečiais bei ateitininkais pasisveikinę, atsigulėme poilsiui. Pati šventė prasidėjo gegužės 16-tą, 3 v.p.p. su Ateitininkų Himnu ir žuvusių bei mirusių ateitininkų pagerbimu. Garbingas svečias vysk. A. Deksnys pasveikino visus dalyvius ir dalyvavo visose kitose programos dalyse. R. Palvinskas bendrame posėdyje atstovavo ateitininkus moksleivius. Tą pačią dieną, 5 val. p.p. įvyko prof. dr. Z. Ivinskio paskaita.

Jis apžvelgė ateitininkų organizacijos veiklą nuo 1910 iki 1970 metų. Jis vaizdžiai atpasakojo ateitininkijos praeitį iki šių dienų ir iškėlė žymesnius įvykius ir pagrindė juos ištraukomis iš lietuviškos spaudos.

Pirmąją Sekminių dieną vysk. A. Deksnys atlaikė Šv. Mišias su kunigais V. Damijonaičiu, J. Šulcu, Br. Liubinu ir St. Šileika. Pamokslo turinys apėmė suvažiavimo temos dalį.

Vienuoliktą valandą buvo suruoštas simpoziumas, kuriame iškelta ateitininkijos paskirtis ir jos ateities tikslai. Dr. J. Norkaitis jam vadovavo, o dalyvavo kun. A. Rubikas (sendraugių), V. Bartusevičius (studentų) ir R. Palavinskas (moksleivių). R. Palavinskas kalbėjo: Mes nenorime būti fanatiškos bažnyčios padaliniu; mes norime dalyvauti susipratusioje ir naujom idėjom atviroje Bažnyčioje. Mes nenorim bendradarbiauti su romantiškais lietuviais, kurie amžinai kalba apie Vytautą...

Suvažiavimo dienomis, vakarais buvo suruošti linksmavakariai, kurių programas išpildė moksleiviai, savo kupletais, dainomis, šokiais ir deklamacijomis.

Antrą Sekminių dieną, po Šv. Mišių, kurias atnašavo trys kunigai (J. Šulcas, V. Damijonaitis, St. Šileika), pavalgėme pietus ir po Vyskupo palaiminimo išvykome Romuvon.

REPORTAŽAS IŠ JUBILIEJINIO ATEITININKŲ SUVAŽIAVIMO

BAD WOERSHOFENE

Čia, į Bungos kleboniją
Nuo Šiaurės ir iš Pietų
Sukaktin Ateitininkijos
Suvažiavo daug svečių:

Bartusevičius barzdyla
Ir Lukošius baltai žilas,
Palavinskas jaunikaitis,
Kunigas Damijonaitis,
Jaunas studentas Nevulis
Spokso į merginų būrį,
Trys broliukai Dresleriukai
Tarp merginų narsiai sukas.

Čia Jurkšaitė, ten Kuršytė,
Montvilaitės, Šaduikytė,
Dvi sesutės Žūtautaitės
Ir Živilė Vilčinskaitė,
Normantaitė, Sutkaitytė —
Tinka akims paganyti.

Bartusevičiaus Onutė,
Nors poniutė, bet plonutė
Vincą savąjį daboja,
Ar merginų nevilioja.

Šileika tampo armošką,
Viskas skamba, viskas treška;
Tamošaitienė jį bara,
Kad dar ritmas vis negeras.

Sėdi Natkus apsiniaukęs,
Tūno Grinius nešnekus
Ant gudrių kaktų sutraukę
Rūkšlių gresiančius lankus:
"Šimtą rykščių toms mergoms
Atskaityk, Šulcai, nuogoms!
Kad lietuvių nesimoko,
O dainuoja vien ir šoka!"

Laksto Liubinas iškaitęs,
Šulcas klausia, kur mergaitės?
Ar dar miega, o gal šoka
Į bažnyčią eiti strioka!

Rėžia paskaitą Ivinskis,
Uoliai klausos Paulina,
O Kęstutis ir Tomukas
Garsiai rėkia, kad gana!

Veda pokalbį Norkaitis,
Daug gilių minčių išraito;
Ginčijas su juo Rubikas
Ir aiškėja greit dalykai.

Tyliai klausosi Dauknys,
Ką Poškaitis pasakys,
Kokios nuomonės seneliai
Ir ką porina Karvelis.

Daktarui Petrui Karveliui
Menas įvykiai jaunystės...
"Tai ne šių laikų žiopleliai!
Mes tai dirbom, veiklą vystėm!.."

Harneris kalba Žaliukui:
"Juk pasenę tie dalykai..."
Merkiasi akys vaikinų
Ir sapnuoja sumuštiniai.

Verda kavą šeimininkės,
Plauna indus talkininkės,
Tvarką prižiūri Natkienė,
Visur maišosi Grinienė.

Vyskupas Deksnys skrajojęs
Po kolonijas lietuvių,
Atvažiavo nemiegojęs
Pažiūrėt šių sukaktuvių.

Ir Petraitis, ir Celiešius
Klebonijoj Bungos vieši,
Ir Patricija seselė
Pas kaimynus rado kelią,

Visi pluša, diskutuoja,
Mergos su bernais flirtuoja,
Kunigai dorovę saugo,
Plikiui du plaukai užaugo.
Džiaugias senas, džiaugias jaunas,
Senas jauno nepagauna,
Džiaugias vyrai ir merginos
Woerishofeno gėlynuos.

Gal tu Bungos nepažįsti
Jo uolumo be ribos,
Kad į jį šiandieną drįsti
Atsiliept be pagarbos!
Bunga laksto, Bungai rūpi,
kad svečių nekristų ūpas;
Bungos vaišės neeilinės —
Skanios, gausios, jubiliejinės!

Skuba valandos, minutės...
Sudiev Onos ir Kristutės!
Baigias dainos, baigias šventės
Vėl vienam reikės gyventi.

ŽUVIS IR DUONA

I
Dar man negimus,
žuvis ir duona buvo padalintos,
todėl aš taip suaugau su žeme,
todėl dabar sunku nuo jos atskilti.

Kada įbrisiu į šaltą, sriaunią upę,
nuplauk mano kūną,
kad sugrįžčiau palaiminta,
nes keturiasdešimt dienų ir naktų
Tu mus buvai apleidęs.

II

Aš tau neatnešiau vandens,
kai lūpos degė dykumų kaitroj,
nepridengiau akių,
kai saulė kepino Tave ir smėlį.
Keturiasdešimt dienų ir naktų
aš išdaviau Tave.

Dar man negimus
žuvis ir duona buvo padalintos,
todėl atleisk, kad sėdžiu ir skaičiuoju
saulės patekėjimus ir nusileidimus,
nes tikiu, kad tik jinai viena,
pakibus plačiam horizonte, judina
žemę.

III
Jeigu šiandien kalbėčiau
apie žvaigždžių gražumą mėnesienoj —
meluočiau,
nes nei žvaigždžių, nei mėnesienos
aš nemėgstu

Jeigu kalbėčiau
apie skaistumą saulės —
irgi meluočiau,
nesgi saulė atveria mus
nuogybei.

IV
Šiandien aš jums kalbėsiu
apie nakties tamsumą ir nemeluosiu.
Kalbėsiu apie tamsą,
kuri visus sulygina
Šventąjį ir nuodėmingą
pridengia nepermatoma skraiste.

Kalbėsiu apie tamsą,
kaip apie savo tėviškę,
kurion gali sugrįžti po dienos darbų.

Palaiminta tamsa.
Palaiminta naktis, pagimdžiusi tamsą.
Palaiminti visi, kurie grįžta tamson.

— *Vitalija Bogutaitė*

TURTINGI ESAME POETAIS

Kęstutis Keblys

JŪS, MIELI MOKSLEIVIAI, ir jūs penki studentai (kurie skaitote "Ateitį"), šiame numeryje rasite daug literatūrinės kūrybos, ypač poezijos. Tai ateitininkų kūrėjų darbo pavyzdžiai. Nežinau ar visi čia spausdinami poetai yra ASS ir SAS sąrašuose ir negarantuoju, kad visi susimokėję nario mokestį. Bet jei jau redakcija pristato juos mums kaip ateitininkus, laikykime juos savo šeimos nariais ir susipažinkime (jei dar nesupažinę) su jų kūryba.

Man visuomet truputį nejauku, kai kas nors kalba apie ateitininkus — rašytojus (arba apie ateitininkus — gydytojus, arba ateitininkes — balerinas, arba ateitininkus — boksininkus). O dar nejaukiau, stačiai baugu, kai pačiam tenka taip šnekėti. Kodėl bijau? O todėl, kad ir nenorint, kartais gali išeiti taip: ateitininkai yra geriausi poetai, geriausi krepšininkai, geriausi kepėjai, kad be ateitininkų lietuviai neturėtų geros poezijos, nemokėtų žaisti krepšinio ir turėtų valgyti italų ar žydų keptą duoną. Jei taip ir būtų, vargu ar reikėtų girtis. Bet dažniausiai taip ir nėra. Buvimas ateitininku niekam negarantuoja būti geriausiu savo profesijoj, savo kūrybinėj srity.

Todėl kalbėdamas apie ateitininkus poetus, rašytojus, stengiuosi būti atsargus. Nemėginsiu įrodyti, kad jie geriausi iš geriausių, kad be jų mūsų literatūra niekam verta. Nėra prasmės girtis savais žmonėm prieš kitus. (Jei mūsiškiai pagyrimo verti, pagirs juos kiti.) Bet galima (ir šia proga reikia) pasidžiaugti, kad savo tarpe turime žmonių, kurių kūryba yra, arba žada tapti, neišskiriama lietuvių literatūros dalimi.

Dabar jūs sakysite: koks skirtumas — viešai pasidžiaugti, tai tas pat kaip girtis. Na, nevisai. Džiaugiamės savo šeimos nariais ir džiaugiamės savo tarpe. Žiūrėkit: ar jums nesmagu, kai jūsų brolis gimnazijos beisbolo komandoj išmuša "home run"? Smagu. Ir nieko blogo, jei grįžus namo, jūs jį pagiriat ir džiaugiatės jo žygdarbiu. O jei jūsų tėtis, entuziazmo pagautas, iškabina savo sūnaus beisbolinį portretą salione ,tai dar nereiškia, kad jis nuvertina kitus komandos žaidėjus.

Taip ir šiame "Ateities" numeryje — mes džiaugiamės savo šeimos nariais — kūrėjais. Mums linksma, kad iš mūsų tarpo atsirado literatų, kurių kūrybą pastebi visi, kas tik literatūra domisi. Mums malonu, kad tiek geros poezijos sukuria mūsų sąjūdžio nariai. Mes džiaugiamės jais ir pagerbiame juos savo dėmesiu jų kūrybai.

Poetai, kurių eilėraščius skaitysite šiuose puslapiuose, yra įvairūs ir savo stiliumi ir savo išeitu kūrybiniu keliu. Vieni jų, kaip Bernardas Brazdžionis, yra pripažinti dainiai, poetai — laureatai, išleidę ne tik daug knygų, bet ir visos savo kūrybos rinktines. Kiti, kaip Mirga Girniuvienė (beveik jūsų kartos žmogus), dar tik pradeda ieškoti savo vietos lietuvių poezijos laukuose. Vienų eilėraščius jums bus lengviau suprasti, kitų — sunkiau. Bet vi-

LIETUVOS NAUJOSIOS MAŽOSIOS BIBLIOTEKA

sų jų kūryba verta rimto dėmesio, ir ne vien dėl to, kad jie ateitininkai. O kadangi jie yra ateitininkai, būtinai turime juos pažinti. Tad susipažinimui — pora žodžių apie kiekvieną.

Bernardas Brazdžionis jums bus gal geriausiai pažįstamas. Jis į lietuvių poezijos viršūnes įkopė jau seniai, dar nepriklausomos Lietuvos laikais. Brazdžionis yra vienas populiariausių mūsų poetų — jo eilėraščiai dažnai skaitomi ir deklamuojami. Savo kūryboje Brazdžionis iškelia žmogaus didybę ir menkystę milžiniškame Dievo pasaulyje —kosmose. Brazdžionį drąsiai galime laikyti mūsų literatūros klasiku. Neseniai pasirodė jo kūrybos rinktinė — "Poezijos pilnatis". (Ar jau nusipirkai?)

Antanas Maceina yra žymiausias mūsų dabarties filosofas, bet Antano Jasmanto slapyvardžiu jis ir poetas. Nors išleido tik vieną poezijos knygą, bet užteko, kad kritikai jį paskelbtų rimtu poetu. Maceinos eilėraščiai parašyti puikiai nudailinta tradicine forma. Gamtos motyvais jis išreiškia žmogaus vienatvę ir troškimą to, kas nepasiekiama.

Kazys Bradūnas iškilo į pirmaujančių poetų eiles Vokietijoje kartu su literatų grupe, vadinama "žemininkais". Jo kūryba pasižymi giliu tautiškumu. Nors jis neraišo patriotinių eilėraščių, bet savo kūryboje originaliai naudoja tautosakos elementus, iškelia lietuvio ryšį su savo žeme nuo pat seniausių laikų iki šiandienos. Bradūnas ne tik poetas, bet ir daugelio knygų, laikraščių, žurnalų redaktorius, pradedant su "Ateitim", baigiant su "Draugo" kultūriniu priedu.

Alfonsas Nyka — Niliūnas irgi "žeminkas". Niliūno poezija pasižymi minties gilumu. Jis poetas — intelektualas. Savo kūryboje jis ieško atsakymų į žmogaus svarbiausius klausimus: kam gyvenu, koks mano ryšis su gamta ir su tuo kas virš gamtos. Niliūnas — modernus poetas ir kaip toks, vienas geriausių mūsų literatūroje. Beje, jis ne vien tik poetas, bet dar ir labai įžvalgus literatūros kritikas.

Julija Švabaitė periodikoje savo eilėraščius spausdina nuo 1935 m., bet iki šiol pasirodė tik viena jos knyga. Švabaitės poezija pasižymi paprastu, tiesioginiu žodžiu. Kritikai ją gyrė už originaliai atskleistą tėvo temą.

Danguolė Sadūnaitė jau naujosios kartos poetė, gerai užsirekomendavusi keliais poezijos rinkiniais. Jos eilėraščiai trumpi, ji nesileidžia į ilgas, poetines kalbas, o pasako tik tai, kas būtiniausia. Naują Sadūnaitės rinkinį "Laiškai Dievui" šiais metais leidžia "Ateities" leidykla.

Vitalija Bogutaitė irgi tos pačios kartos poetė, pradėjusi savo kūrybos kelią jau čia, Amerikoje. Jos poezija moderni ir forma, ir simbolių parinkimu. Ji rašo apie savo kartos nerimą, žmogaus rūpestį, ieškant savo vietos šioje neramioje žemėje. Abu Bogutaitės eilėraščių rinkinius išleido "Ateities" leidykla.

Mirga Girniuvienė ir Laima Švėgždaitė —pačios jauniausios kartos poetės, savo kūryba dalyvavusios pernai "Ateities" išleistoj jaunųjų antologijoj "Tiltai ir tuneliai". Girniuvienė eksperimentuoja modernia forma, o Švėgždaitė ieško poetinės išraiškos mintims ir konceptams. Tai, va, būrys kūrėjų. Būrys mūsų šeimos narių, kurių darbu galime džiaugtis ir didžiuotis. Turėdami juos savo tarpe, jaučiamės turtingesni. Juk smagu, kai tavo šeimą sudaro ne vien tik paprasti, kasdieniniai žmonės, bet ir toki, kurie gyvena gilesnį gyvenimą.

Bet kai džiaugiamės ir didžiuojamės ne savo asmeniniais darbais, o kitų, rei-

kia sustoti ir paklausti savęs: ar nusipelnome to džiaugsmo ir pasididžiavimo? Šiuo atveju —ar mes kiek nors padėjome šiems mūsų nariams pasidaryti kūrėjais?

Jei žiūrėsime asmeniškai, teks atsakyti: ne. Nei jūs, mieli moksleiviai, nei aš, senas sendraugis negalime girtis esą kuo nors "kalti", kad Brazdžionis, ar Bradūnas tapo poetais. Bet jei tą "mes" imsime plačiau, jei sakysime, kad mes, tai visas ateitininkų sąjūdis, nuo pradžios iki dabar, tuomet turėsime pagrindo sakyti: taip, truputį padėjome. Žinoma, ateitininkų sąjūdis (kaip ir visi kiti) nėra koks nors šiltadaržis, kuriame galima automatiškai auginti poetus. Kūryba — asmeninis dalykas. Žmogus tampa kūrėju pats vienas, ugdydamas Dievo jam duotą dovaną — talentą. Organizacija tegali padrąsinti, paskatinti. Tokia pagalba ypač svarbi jaunam, pradedančiam kūrėjui. Jeigu jis jaus užnugarį, jeigu jaus, kad jo artimieji domisi jo darbu, jaunam poetui, rašytojui bus daug lengviau eiti sunkiu kūrybinio ieškojimo keliu.

Jauniems savo kūrėjams mes padėjome. Ypač seniau, nepriklausomybės laikais. Daug jų pasirodė su pirmaisiais savo rašiniais ar eilėraščiais "Ateityje". Šis mūsų žurnalas visada buvo jiems atviras. Ateitininkų organizacijoje jie matė susidomėjimą literatūra. Jie žinojo, kad jų šeimos nariai domisi kūryba, kad jiems nereikės savo poeziją skaityti tuščioms salėms. Žinoma tai nereiškia, kad be mūsų paramos nė vienas čia minimų žmonių nebūtų pasidarę gerais rašytojais, poetais. Sakom tik, kad nebuvom užsimerkę savo šeimos narių kūrybiniam darbui, sakom, kad stengėmės jiems padėti, juos skaityti. Ir todėl šiandien, kongreso proga, su pagrindu galime džiaugtis tuo, ką kūrybingieji mūsų šeimos nariai yra atlikę.

Mes, kaip organizacija, ir dabar esame atviri savo rašytojų, poetų kūrybai. Gal ne tiek kiek turėtume, tačiau bent jau nesame visai nusisukę nuo kūrybinių reikalų. Surengiame kartais literatūros vakarus suvažiavimuose ar stovyklose, "Ateitis" ir toliau tęsia gerą tradiciją —skatinti ir raginti jaunuosius kūrėjus.

Bet kaip su mumis asmeniškai? Ką mes, kaip individulaūs ateitininkai daromе, kad galėtume pelnytai didžiuotis mūsų organizacijos nariais — kūrėjais? Šie mūsų šeimos nariai mums duoda daug — savo brandžią kūrybą, pasitenkinimą, kad mūsų šeima turtinga talentingais žmonėmis. Bet ar čia nėra vienapusis pasikeitimas: jie tik duoda, mes tik imame? Ar neturėtume ir mes jiems duoti? Ko jie laukia iš mūsų, kaip didelės, gražios šeimos individų?

Mūsų kūrėjai iš mūsų tikisi labai nedaug: kad mes skaitytume jų kūrybą. Laukia, kad mūsų dėmesys literatūrai būtų gyvas ir nuolatinis. Laukia, kad mes mėgintume suprasti, ką kūrėjas savo žodžiu sako mums apie žmogų ir apie gyvenimą. Laukia, kad mes tobulintume savo lietuvių kalbos žinojimą, nes kalba yra toks įrankis, be kurio mes liksime tik nereikalingi stebėtojai mūsų šeimos bendrame darbe.

Dar viena pastaba: mūsų kūrėjai laukia dėmesio ne vien tik sau. Jie nori, kad mūsų dėmesys literatūrai būtų tikras ir nuoširdus. Jie nori, kad jų poeziją skaitytume ne dėl to, kad jie ateitininkai, bet dėl to, kad jie lietuvių literatūros kūrėjai. Jie nori, kad mes domėtumės visa lietuvių literatūra. Jie bus laimingesni, jei juos skaitysime ne pareigos savo šeimos nariams, bet iš meilės savo tautos literatūrai.

Petras Sandanavičius

LIKIMAS

LIETUS IR LAIKAS

J. K.

Minkštą pavasario lietų
geria ištroškusi žemė.
Minkštą pavasario lietų
saujom semia vaikai.
Ir jau netrukus vėl stovėdami žiūrėsim,
kaip susigėrė jaunas pavasario lietus
į jų rankas
ir nesuprasim,
kad laikas ir vanduo susigeria
per mūsų sąnarius į kūną,
kad mūsų kūnas,
kaip lietus,
prinokęs vėl sugrįš į žemę
ir vėl, kaip kitados,
mažutėm saujom lietų sems vaikai.

— *Vitalija Bogutaitė*

Šiandien man be galo gera.
Guliu ant smėlio po atviru dangum
ir skaičiuoju laivų stiebus.
O aplinkui ošia, šlama,
vandenynas ir giria.
Šlama ir ošia
šimtametė liaudies gaida.

Siuntė mane motinėlė
semti jūros vandenėlio.
Vandenėlio šalto,
vandenio sūraus.

O ką pasakytų, jei prakalbėtų
atplaukus banga?
Vanduo tylus, žodžio netaręs, teka tolyn.
Niekad negrįš. Nieko nesakys.

Šiandien man be galo gera.
Guliu ant smėlio ir visai negalvoju,
kad mano laivas,
ten kažkur už horizonto,
nuleidęs vėliavas plaukia.
Plaukia negrįžimo kryptim.

— *Vitalija Bogutaitė*

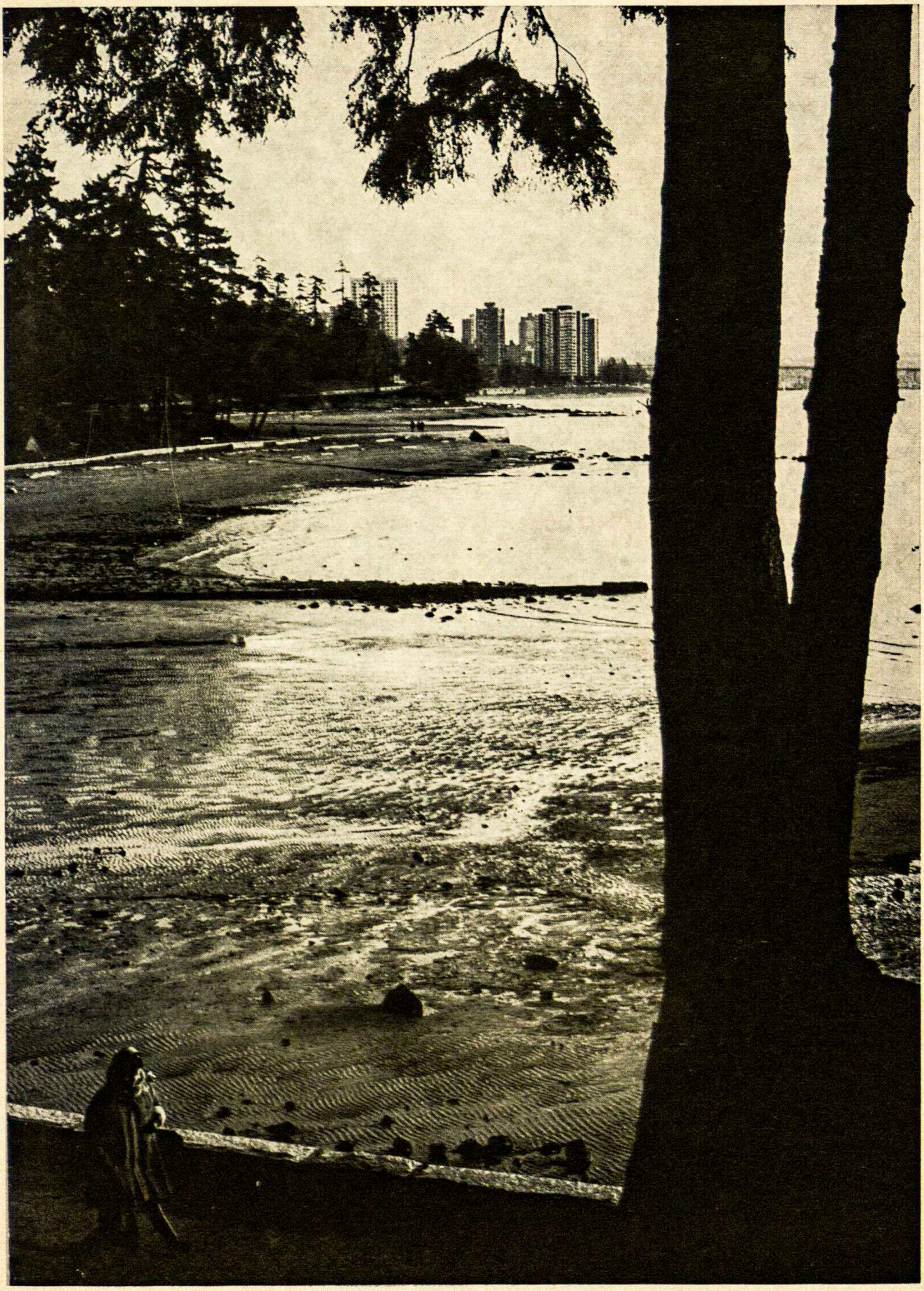

214

JAUNYSTĖ

Paleiskit mane, saulės rankos, —
Nežudykit džiaugsmu.
Grįžtančio paukščio šauksmu
Negaliu atsiginti
Nei saulės rankų, nei pirštų...
Paleiskite — mirštu.
Bet žemė manęs nebepriima —
Sako — tu vėjo plasna,
Karšta kaip liepsna.

— *Kazys Bradūnas*

PRIE STEBUKLINGO MEDŽIO

Visi čia esame iš grumsto ir iš dvasios,
Visų vienoda pabaigos dalia.
Bet aš renku dar tavo pabertąsias
Lietuviškojo žodžio uogeles,

Prinokusias ant stebuklingo medžio
Nulaužytų, nuplėšytų šakų.
Aš net girdžiu žvangėjimą retežių,
Jaučiu net kirvį prie šaknų,

Matau, kaip ūgiai jau ledu apšąla —
Kada saulelė vėl atkopdama pašvies?
Argi nebūtum iš dvasios, grumsto ir metalo,
Kurio dar nesulydė nieks?

Ir klausimas po klausimo didėja —
Vos bepasiekiu, vos nešu,
Iškeldamas, kaip vėliavą prieš vėją,
Kas mirtina, bet amžinai gražu.

— *Kazys Bradūnas*

KAD NEBŪTUM VIENA

Nuploviau langą
Prie tavo lopšio,
Kad žvaigždės tekėtų,
Tekėdamos mirgėtų,
Kad nebūtum viena,
Per naktužę viena.

Linguosiu gluosniu
Prie lygaus kelio,
Kad paukštis nutūptų,
Nutūpdamas čiulbėtų,
Kad nebūtum viena,
Kelionėje viena.

Kalnan palydėsiu,
Smiltim nubyrėsiu,
Kad vėjelis pustytų,
Pustydamas migdytų,
Kad nebūtum viena,
Žemelėje viena.

— *Kazys Bradūnas*

ŽIBINTAI

Aš žinau, nedaug praeis pro naktį
Kaip žibintai saulės ir šviesos
Ir nedaug širdžių gyvybe degti
Dris tada, kai vien širdis alsuos.

Aš žinau, nedaug sugriš į uostą
Po audros su burėmis laivų,
Ir nedaug tikės, kad vienu mostu
Milijonai kelsis negyvų...

Aš žinau, nedaug praeis pro kapą
Mirčiai neparpuolusių širdžių,
Bet jos švies mums tartum iš anapus
Amžinas žėrėjimas žvaigždžių.

— *Bernardas Brazdžionis*

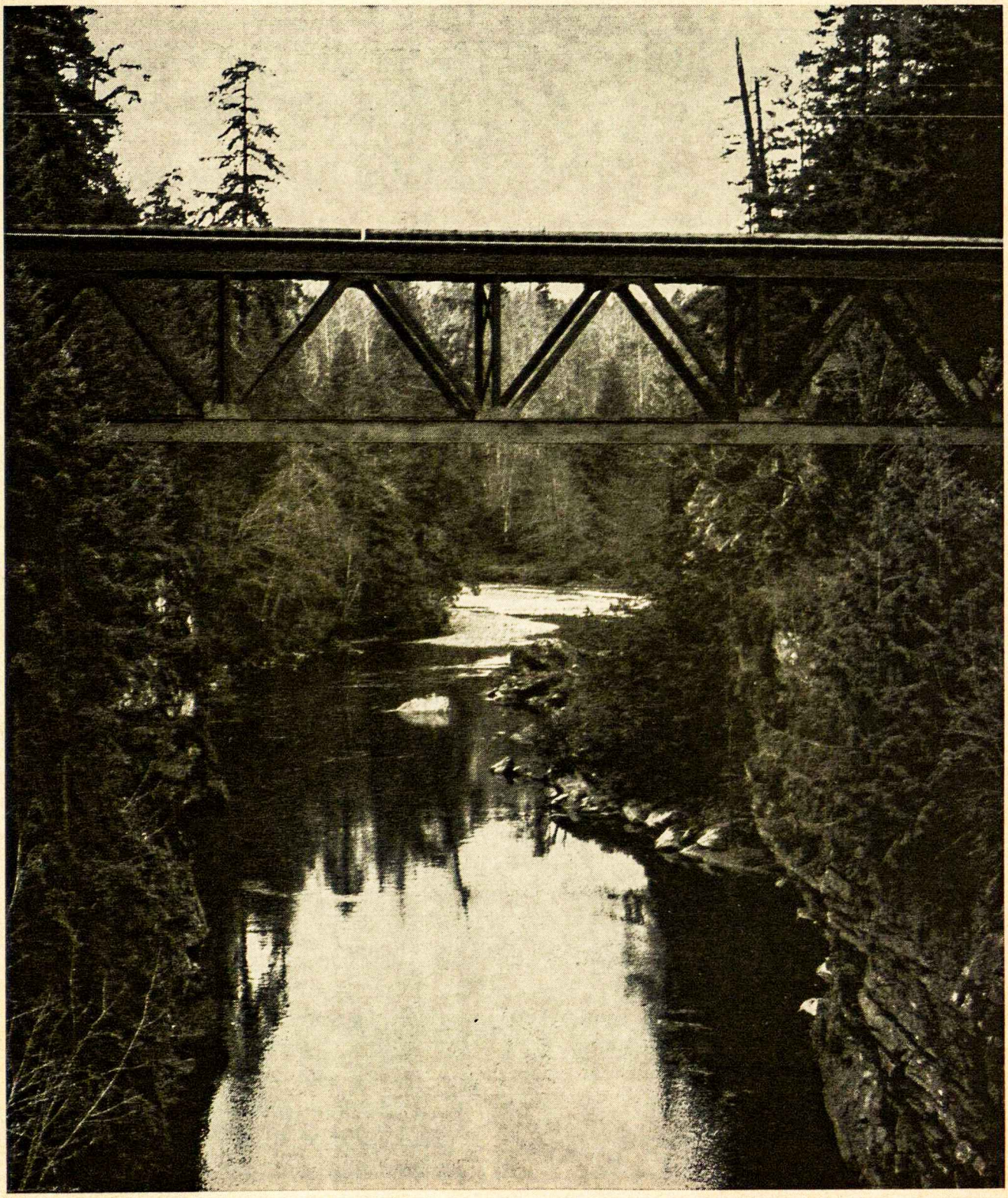

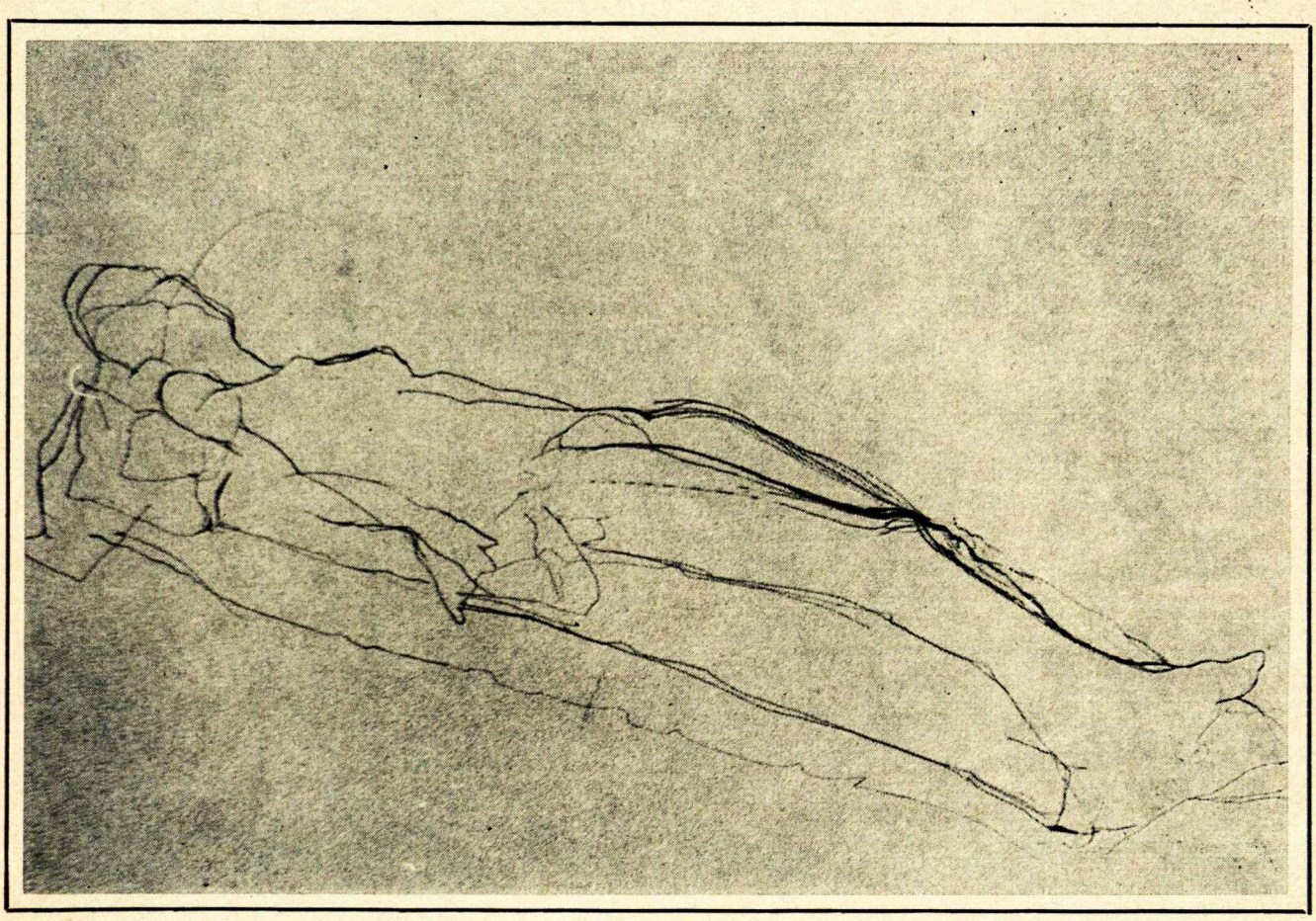

Kristina Kutkutė

MALDA VAKARIO VĖJO

Tu nuėjai, o geras Viešpatie, per girią,
Ir mano žingsniai Tavo žingsnių nesurado,
Ir verkė pėdos be tavęs, tarytum mirę,
Ir vasaros takuos klupau, tartum ant ledo.

Ir aušrai auštant juodos miglos pasikėlė,
Ir paukščių giesmės nebelinksmino pagojų,
Ir gėlės gūščiojo, pabūgusios šešėlio,
Ir lapas lapo, nepažindamas, bijojo.

"Sugrįžk, sugrįžk, o geras Viešpatie, per klonį
Kur Tavo žingsniai žemės rožėse žydėjo,
Sugrįžk, vidudienio pražydusi malone,
Sugrįžk, lelijose malda vakario vėjo..."

Tu atėjai, o geras Viešpatie, per klonį,
Ir Tavo žingsniai žemės rožėm pražydėjo,
Ir Tavo palaimą, kaip žydinčią malonę,
Dalino gyvą man daina vakario vėjo.

Ir aš žinau, kad Tu esi liepsnoj sietynų,
Ir aš matau, kad Tu esi erškėčio žiede,
Ir aš jaučiu Tave kaip ugnį tarp ledynų,
Ir aš girdžiu, ką Tau lelijų laukas gieda....

— *Bernardas Brazdžionis*

POEZIJA

Poezija, šviesus pasauli
Ir realybėj ir sapnuos,—
Tai tu esi auksinė saulė
Žmogaus jaunystės amžinos.

Poezija, jausmų šventove
Džiaugsme ir ašaroj didi,—
Nieks tavo rūmų nesugriovė,
Nes tavo lobiai — mūs širdy.

— *Bernardas Brazdžionis*

RAUDA

Apleistą popietę šiandien laiškas, vaikas ir kėdė.
Toks ramus, toks graudus paveikslas.
Ką galvojo Pieter de Hooch?
Dieve, ką galvojo Pieter de Hooch?
Pieter de Hoch, ką mes matom tavo kambary?

Pro atviras duris tuščia kėdė ir neskaitytas laiškas.
Sakot, vaikas tėvo laukia.
Kodėl išėjo jis?
Žinau, kad jis išėjo.
Ką galvojo eidamas pro atviras duris?

Jūs sakot vaikas liko be tėvelio. Ne!
Aš netikiu,
Aš netikiu kad tėvo jis neteko,
Kad tėvas nebegrįš pro atviras duris.
Paveikslas — melas, viskas — melas,
Jūs girdėjot ką sakiau — viskas melas.

Ką galvojai Tu?
Dieve, ką galvojai Tu?
Dieve, ką kambary matau?
Tuščia kėdė ir neskaitytas laiškas.
Labanakt mano brangus, mano mielas.
Vaikas miega.
Kur Tu?
Vaikas miega.
Kur Tu?
Labanakt mano brangus, mano mielas.

— *Mirga Girniuvienė*

VESTUVĖS

Ar tu matei kaip, žengdama
Ant begaliniai ilgo balto kilimo
Pro bažnyčios langų nudažytą saulės šviesą,
Ji žiūrėjo į Tave ir slėpėsi už šypsnio?

Žiūrėk, kaip jos palaidi plaukai
Atspindi liustrų šviesą,
Ir kaip stipriai ji laiko peilį
Tortą pjaudama.

Gerk vyną! Juk šią naktį
Tu parsiveši jaunąją
Kuri giltinės spalvos suknelėj
Už žvakių šypsos tau.

— *Mirga Girniuvienė*

PRISIKĖLIMAS

Laukų balandžiai ūbauja pušyne.
Pavasaris, o Viešpatie, pas mus.
Atvožęs juodus arimus,
Žalių raštelių prirašysi:
Ir kils giesmė lyg vyturėliai,
Upeliai ūžaus ir skardens,
Kad iš numirusio akmens
Kalnelių šypsenoj mums prisikėlei.

Naktis nuslinko. Ateina Rytas.
Ir Tu atgniaužtą delną pradarai:
Aloe varva pumpurai,
Grumsteliai nusigandę ritas,
Ir obels drobule tava vyniojas.
Tik kas, o Viešpatie, slidžiais
Takelių mūsų paledžiais
Skubės Tau apkabint rasotas kojas?

— *Antanas Jasmantas*

VERONIKA

Kai savo nuometu
Aš kruviną Tau veidą nuvaliau,
Atsidusai Tu daug tyliau,
Lyg tuo metu
Padvelkęs būtų vėjas.
Ir gęstančiom akim pasižiūrėjęs,
Pasilikai ne ten kelyje, ne —
Tai drobės kruvinam dugne,
O gal kažkur manyj?

Bet kur dabar Tu gyveni?
Kur šiandien gyveni Tu, mano Dieve,
Po daugel, daugel metų?
Iš reto,
Iš reto dilo tavo žingsniai skaudūs
Kaip tąsyk tuo keliu.
Ir ūžianti minia nustojo gaudus,
Ir žvilgsniai jos apmaudūs
Pasviro jau namo...
Ir vienumoj,
Toj vienumoj mirties
Pasimetėm ir mes, paklydę ir basi.
O metai bėgo, metai pėdas mūs
Užpustę ir užtrynę.
Bet šiandien aš atvožiau savo kraičio skrynią,
Ir Tu iš jos lyg kvapas drobės
Pūstelei ir pasikėlei.
Ne, ne! Ak ne!
Tai tik dugne
Lengvučiai krikšto marškinėliai.

— *Antanas Jasmantas*

JUODBRUVĖ MERGAITĖ

"Nigra sum, sed formosa"

Kai mėlyni jau vakarai
Anapus tėviškės kalvelių blėso,
Į mūsų kelią, dulkiną ir vėsų,
Lyg Vakarinė išnirai,
Tu, juodbruve Mergele Nazareto!

Garbė Tau, Viešpatie, per šią mažutę,
Kurios alsavimą pajutę
Stiebeliai stiebias ūkanoti,
Karklynuos vėjai ima groti
Ir laumės drobules papieviais išvynioja,
Kad nesudrėktų jos šiltutė koja
Į mūsų kelią dulkiną ir vėsų.

Kai mėlyni jau vakarai
Kalneliuos tėviškės išblėso,
Lyg Vakarinė išnirai,
Tu, juodbruve Mergaite Nazareto!

— *Antanas Jasmantas*

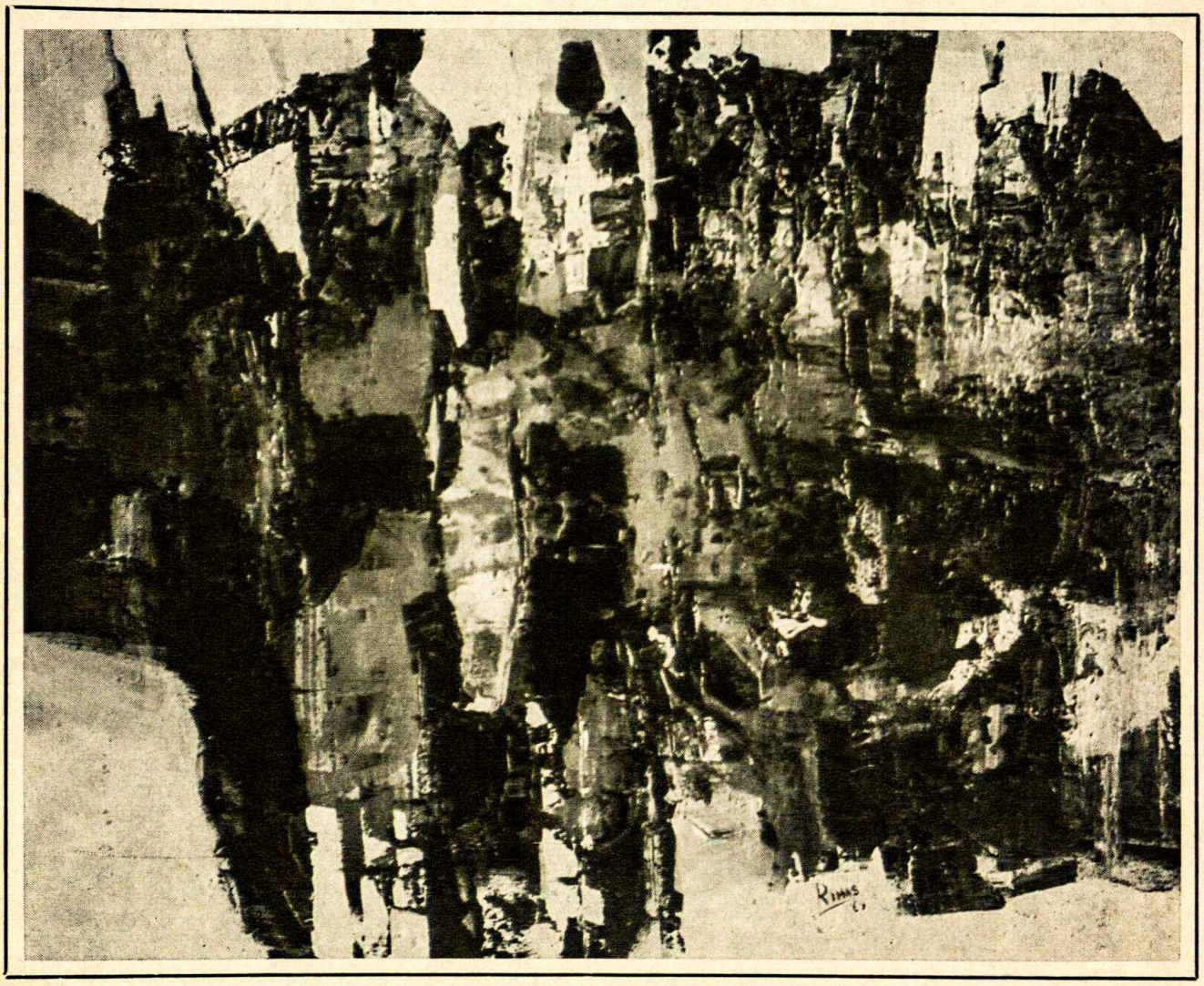

Rimas Laniauskas

AŠTUNTOJO ATEITININKŲ KONGRESO 1970 METŲ RUGSĖJO 4 - 7 DIENOMIS CHICAGOJE

PROGRAMA

PENKTADIENIS, rugsėjo 4 d. Jaunimo Centre

4:00-6:30 Registracija ir informacija

4:00-6:30 Kava ir užkandžiai

7:00 Literatūros Vakaras — rengiamas Ateitininkų Studentų Korp! Šatrijos

Dalyviai:
Aloyzas Baronas
Danutė Bindokienė
Kazys Bradūnas
Bernardas Brazdžionis
Mirga Girniuvienė
Česlovas Grincevičius
Danguolė Sadūnaitė
Julija Švabaitė
Laima Švėgždaitė
Antanas Vaičiulaitis

ŠEŠTADIENIS, rugsėjo 5 d. Jaunimo Centre

8:00 Registracijos tąsa

9:00-11:00 Iškilmingas Posėdis
Kongreso atidarymas — dr. P. Kisielius
Invokacija
Garbės ir darbo prezidiumų kvietimas
Mandatų ir rezoliucijų komisijų sudarymas
Sveikinimai raštu
Paskaita "Jauna Krikščioniškoji Asmenybė — Tautos Ateitis" — dr. A. Damušis

11:30 Darbo posėdis
Ateitininkų Federacijos Valdybos pranešimai

Sąjungų pirmininkų pranešimai
At-kų Šalpos Fondo pranešimas
"Ateities" žurnalo pranešimas
Pasisakymai dėl pranešimų

2:00-3:30 Simpoziumas: "Ateities Sąjūdžio Prasmė ir Kryptis" — moderuoja V. Kleiza

8:00 Koncertas — Orchestra Hall
220 South Michigan Avenue
M.K. Čiurlionio simfonija "Jūra"
V. Jakubėno "Miško Šventė"
išpildo Chicagos Simfoninis Orkestras
Diriguoja prof. muz. V. Marijošius
Beethoveno Koncertas Nr.1,C Major, Op.15
pianinu išpildo A. Smetona
Ištraukos iš operos "Fidelio"
"O dėkui Jums, gerieji žmonės" —
Tercetas: D. Stankaitytė, S. Baras ir J. Vaznelis
"Geros vilties trimitas" —
Kvartetas: D. Stankaitytė, S. Baras, A. Brazis ir J. Vaznelis

SEKMADIENIS, rugsėjo 6 d. Jaunimo Centre

9:00 Darbo posėdis
Konstitucijos pakeitimai
Nutarimai bei rezoliucijos

11:00 Iškilmingas Užbaigimo Posėdis
2:00 Eisena iš Maria High School Aikštės
2:00 Iškilmingos Koncelebruotos šv. Mišios
6:00 Banketas South Shore Country Club

ADRESAI

Orchestra Hall

220 South Michigan Avenue
Telefonas: 427-0362

Jaunimo Centras

5620 South Claremont Avenue
Telefonas: PR 8-7227
South Shore Country Club
7059 South Shore Drive
Telefonas: HY 3-8000

Ateities Raštinė
Kongreso Informacijos Centras
4015 South Artesian Avenue
Telefonas: 523-8182

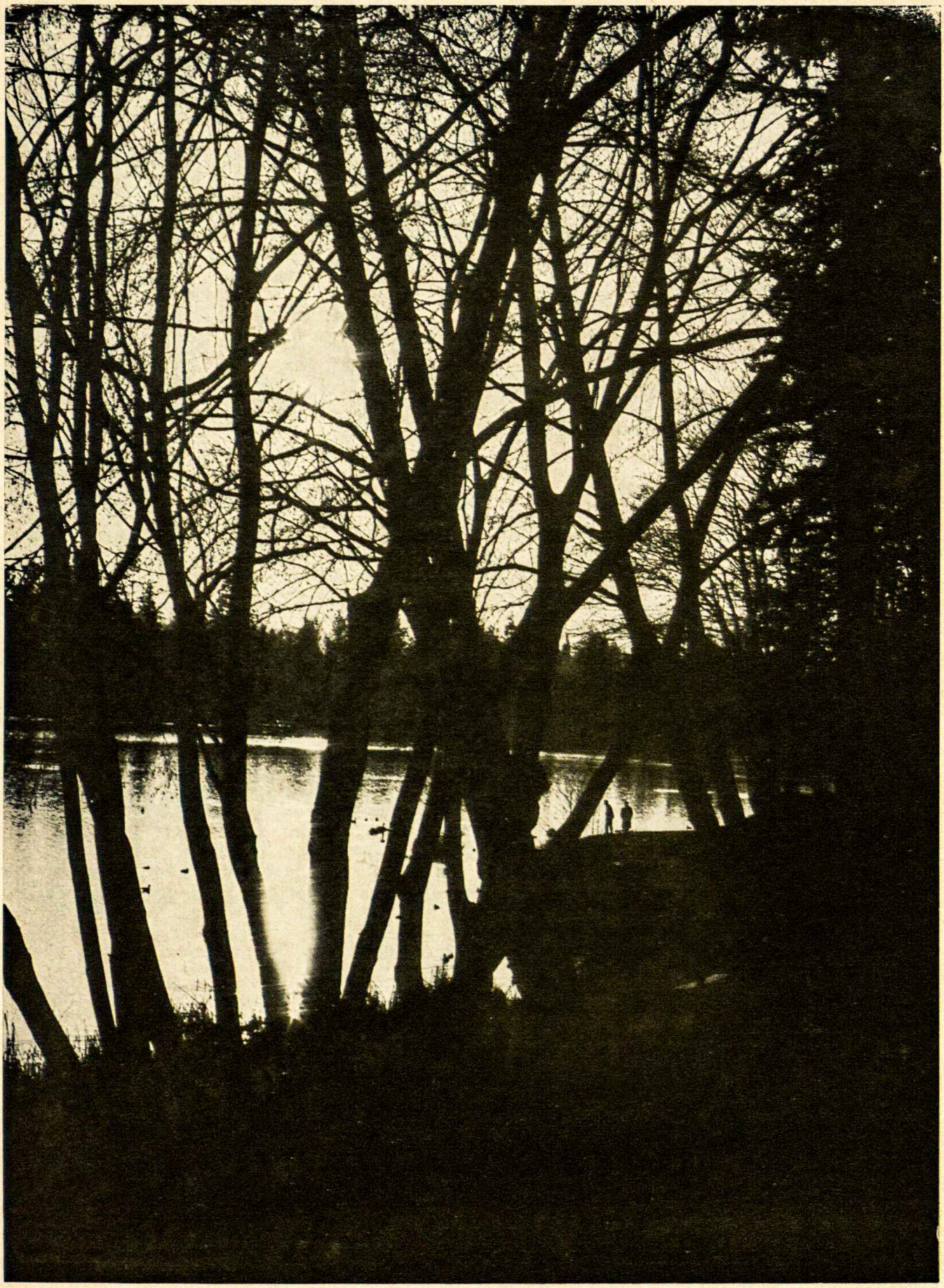

226

MIRUSIEJI ANGELAI

Tik vakar aš palaidojau liūtis ir vėjus,
Aš dar tik vakar netekau aušros,
O šiandien guli po akacijom Orfėjus,
Kaip senas tarnas mirusios šeimos.
Medinė marga skarele lėlė prarado
Jau paskutinę akį, švietusią juodai,
Ir sutrupėjo auksas mano Eldorado,
Ir kilniai skambantys šeimų vardai.

Ir jau kadaise žuvo tolimasis
(Griuvėsiai mirusios akies slėny) dangus,
Kuriam žadėjo paguldyti mano dvasią
Liepsnojantis sunkia viltim žmogus:
Puošniam klastingos amžinybės sarkofage,
Kuriam likimas guldo mirusius vergus,
Kur gęsta milijonais žiburiai sudegę,
Kur miega šalimais ir Dievas, ir žmogus.

Aš ten, sunkias užuolaidas sapnams praskleidus,
Įeidavau — ir būdavo Jisai ten su manim,
Ir mes ten žaisdavom, paslėpę rankom veidus,
Su miegančiu prie veidrodžio šunim.
Bet juodas pikto vakaras užplūdęs
Sugriovė dangų, ištrėmė kažkur dievus
Ir, nemirtingus Tavo angelus iššudęs,
Paliko man ant kelių negyvus.

Aš surinkau lengvus kaip šypsenos jų kūnus
Ir skambančius keistais karališkais vardais
Ir išnešiau pro saulėje plasnojančius malūnus,
Kaip Elsinoro princus spindinčiais kardais,
Ir užkasiau į rudenio smiltis palaidas,
Prie nužudytos upės, vakaro slėny,
Kur švilpia senas mano draugas aidas
Ir mirusi delčia siūbuoja vandeny.

Dėl to ir liūdna man, kad dingo tolimasis
(Griuvėsiai negyvos akies slėny) dangus —
Ne tas, kurin žadėjo vesti mano dvasią
Liepsnojantis sunkia viltim žmogus,
Kad ten spindėčiau Dievo akyse, suklupęs
Su mirusiais kilnių šeimų vardais —
Bet tas, kur miega angelai prie nužudytos upės,
Kaip Elsinoro princai spindinčiais kardais.

— *Alfonsas Nyka - Niliūnas*

SIDABRAS

Aš nuėjęs supratau, kad sidabru pavirto laukas.
Pasilenkęs jį ilgai žarsčiau sau tarp delnų,
Kol, pilkam dirvožemy panėręs plaukus,
Užmigau ant sidabru pavirtusių kalnų.

Ir ilgai taip sapnavau, kad sidabru pavirto akys,
Kad laikiau aš visą žemę tarp delnų,
Kad žaidžiau, nuo jos spindėjimo apakęs,
Ten, toli, ant sidabru pavirtusių kalnų.
Tik liūdnai geltonos liko tavo kasos —
Kaip siūbuojantys auksiniai medžiai ant kalnų.
Ir aš paslėpiau (kad nepaliestų tavo kojos basos)
Tolimus sidabro miestus tarp delnų.

Pravėręs sutrūnijusias duris ir po pat langu atsisėdęs,
Liūdnam skambėjime Je sais que tu m'attends,
Klausau, kaip girgžda tyloje sulūžę kėdės,
Ir raudonplaukė lelija siūbuoja, skausmo apimta.
O pikto veido kirminas dar tebegraužia mėlynas akis
paveikslo švento;
Dvi raidės M *dar tebėra išpjaustytos stale.*
Atplyšę darganoj liūdnai dainuoja lubų lentos,
Ir vienišas paukštelis nykiai čirpauja šalia.

Pro langus ant grindų geltoni lapai krinta;
Mažytis vėjas žaidžia pamesta kampe knyga.
Ją skaito tik vaiduoklis, aušrai švintant
Sugrįžęs iš kelionės vieną rudenį staiga.
Pavakary sustoja skrisdami iš šiaurės paukščiai.
Jie sugula tėvų ir mano guoliuose, margais drabužiais, tartum kaliniai,
Ir miega, kol neprikelia jų mano brolis, vėl staiga pradėjęs šaukti,
Sapnuodamas gimtoje žemėje seniai.

Aš sėdžiu ten ilgai. Ir taip kiekvieną dieną,
Kol rudenio lietus ir vėjas, susirūstinę abu,
Pragraužia dantimis medinę namo sieną
Ir skverbiasi širdin. O aš drebu,
Žiūrėdamas, kaip kruvini miškai per kalnus bėga —
Pro šalį eidamas kažkoks žmogus, nudilusia sermėga,
Man sako nepažįstamu balsu niūriai:

— Sakyk man, svetimas žmogau, ko tu čia jieškai? —
Ir žiūri į mane taip, nesuprasdamas, ilgai.
O rudenio audra įnirtus ima stogą plėšti
Ir langines, kaip mėlynas akis, draskyti su nagais.
Kai šis praeina, nusileidęs paukštis klausia:
— Kodėl tu niekur nebeini? Laukuos diena dienon liūdniau. —
Nuo jo kalbos man plyšta ausys —
Ir jam sakau: Aš čia gimiau.

— *Alfonsas Nyka - Niliūnas*

DŽIAUGSMINGOS LAIDOTUVĖS

Tiziano Vecelli

Jos kūną išnešė kadais
Šešėliai pro žalias alėjas,
Ir sekė ją mylėjęs vėjas,
Palinkęs po sunkiais žiedais.

Lydėjo žaisdami laukais
Jaunuoliai, šypsantis kaip jietys,
Ir vienišas Venecijietis,
Švelniais kaip pilnaties plaukais.

Ir velnias švilpavo švelniai —
Toks jaunas, girtas ir raguotas.
Nubudo pirštuose fagotas
Ir vazoj nupiešti elniai.

Taip užkasė ją po medžiu,
Po kojomis šventos Veneros.
Ir grįžo faunas iš Cytheros,
Sulytas krintančių žvaigdžių.

— *Alfonsas Nyka - Niliūnas*

ANKSTYVAS PAVASARIS

I.

Saulė
išrenginėja mus iš paltų.

Pamiršdama,
jog greitai naktis ateis.
(Tamsi, nervuota moteriškė.)

Kurianti tamsą
aukštai debesyse,

Upėje —
ir medžuose — — —
. . . . .
Apmėtydama mus akmenimis.

II.

1.
Ji
nusuko nugarą namams,
kaip nuskurusiai
elgetai!

2.
Ji džiaugiasi,
ploja rankomis —
. . . . .
Nori sėdėti
po kiekvienu
žaliu medžiu.

— *Danguolė Sadūnaitė*

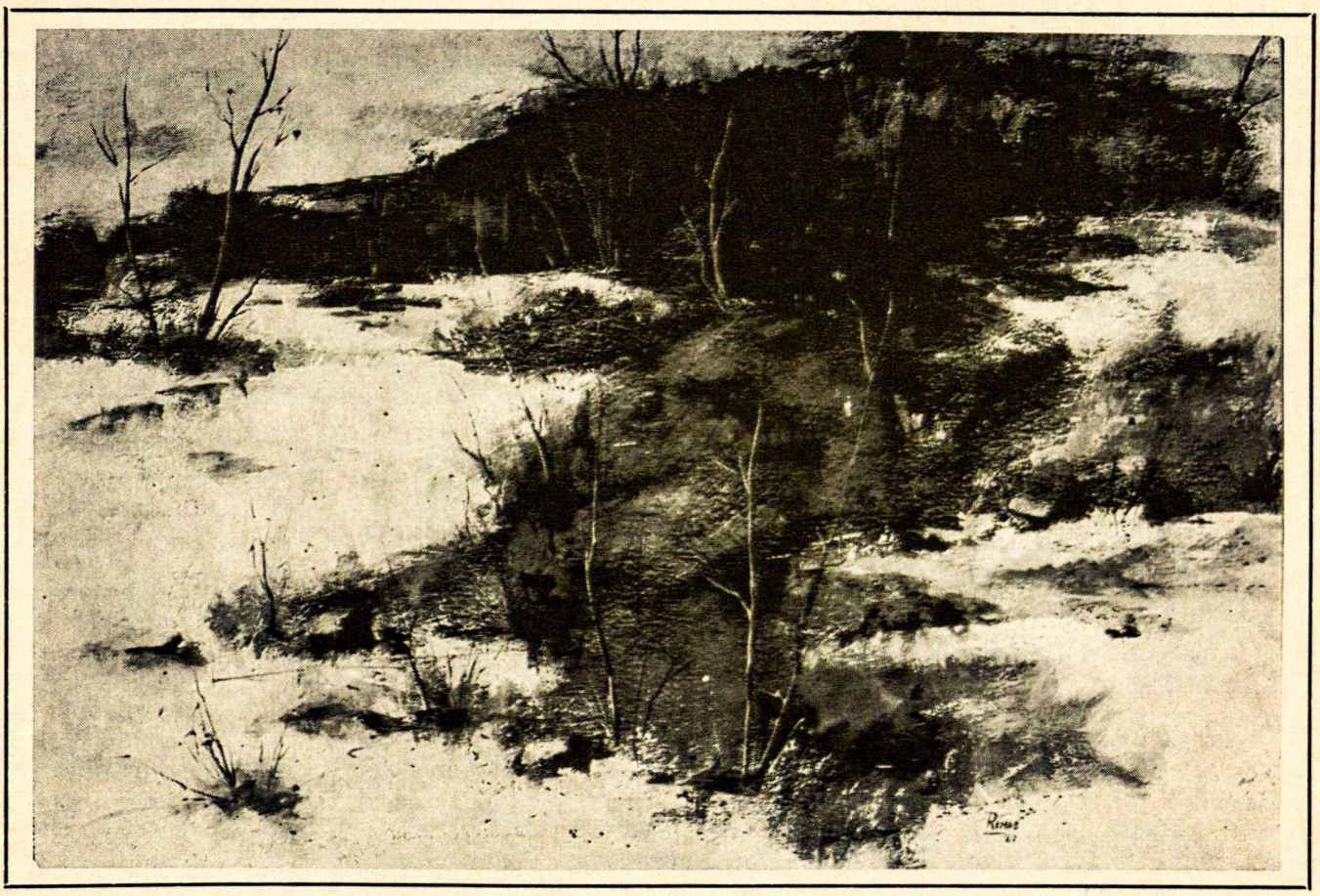

Rimas Laniauskas

NĖRA PASAKŲ

LAIKRODŽIO

Nėra pasakų laikrodžio —
Plaka tik mano širdis.
Už lango vėjas plėšo
Purviną laikraštį.....

Tu sėdi raudonoj kėdėj,
Ranka mojuodamas laikui.
Aš esu tavo vienintelė,
Aš esu tavo vaikas.....

— Julija Švabaitė - Gylienė

AŠ ESU TAVO ŽAISLAS

Aš esu tavo žaislas,
Balta virtuvės lėkštė, kurioje atsispindi
Laimingos vaiko akys,
Drobės rankšluostis
Ant nuogo kaklo,
Žema, pailsėti kojom
Kėdutė.

— Julija Švabaitė - Gylienė

NIEKO LABIAU NENORĖČIAU

Nieko labiau nenorėčiau,
Kaip rašyti gražų eilėraštį
Apie tavo gyvenimą.

Rašyčiau, rašyčiau
Ir nesustočiau,
Nors ir viso pasaulio laikrodžiai
Rodytų dvylika.

— *Julija Švabaitė - Gylienė*

ROŽIŲ AUGINTOJAI

Rožės, rožės nudrožė
Vėjui plunksnakočius.
Rašo jisai pasipiršdamas
Ir vargšui,
Ir bagočiui.

Mes užkrėtėm visą miestą
Rožių liga. Seneliai
Dažo baltas tvoreles niūniuodami
Apie rožę vijoklę.

— *Julija Švabaitė - Gylienė*

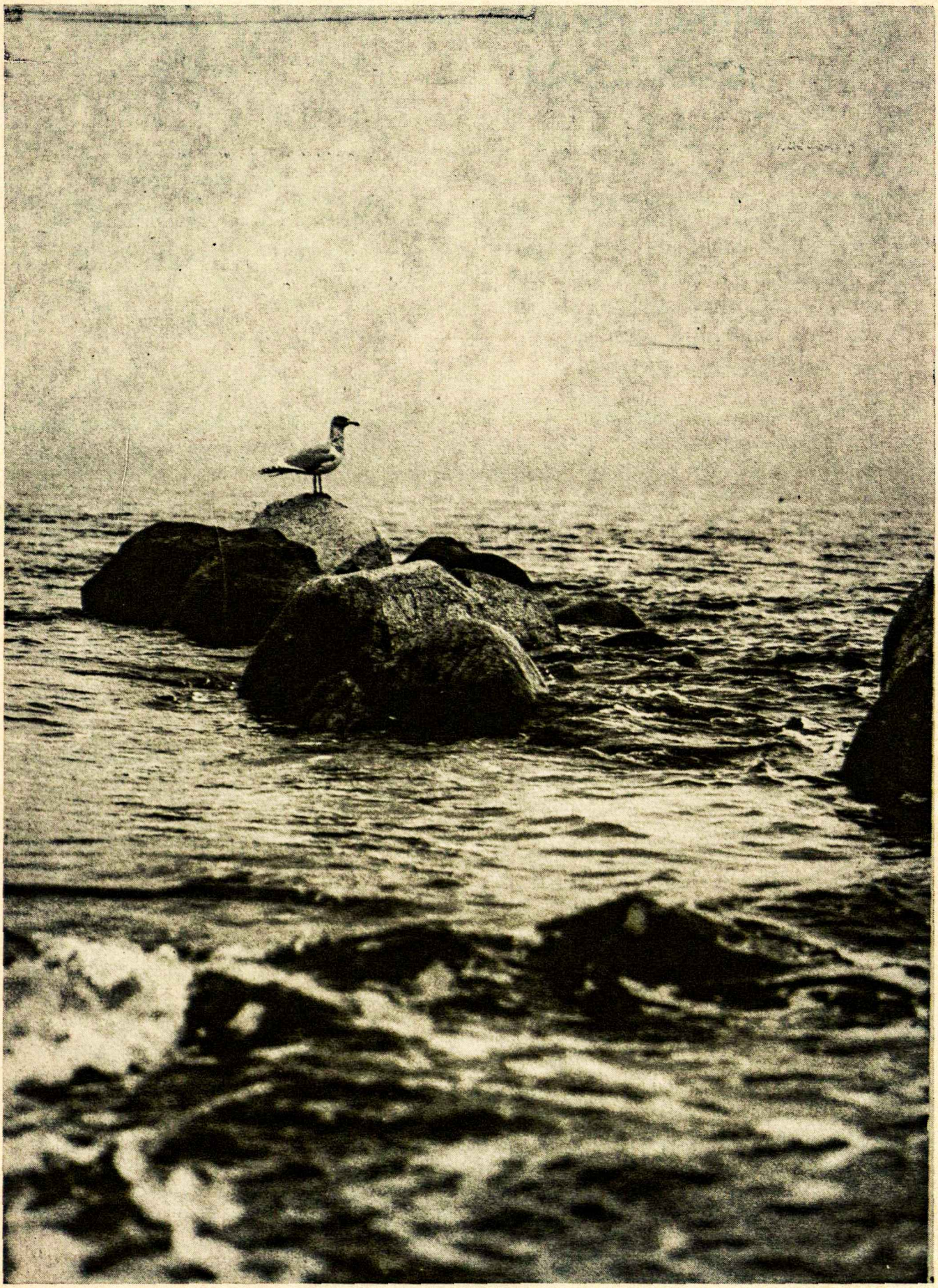

234

JAU PRAĖJAU AŠARAS

Vėjas erzino stogą metalinį,
Ir dienos pradžia drėgnai atėjo
Susikabinusios mintys siūbavosi
Ir tarėsi lyg keisto pasaulio žmonės.
Neaiškioj šviesoj praėjau ašaras
Ir atradau ryžtą debesų praplonėjime.
Štai, šiandien ryto padangėj
Kartu su klajūnais širdis — kaip balandis!
Pakilau pro šešėlius pasaulį apgulusius
Ir mačiau besisukančio kamuolio viziją.
Žmonės ir kraštai susiliejo —
Tapo be ribų vieni!
Štai šiandien jau ašaros praėjo
Ir vėjas švelniai glosto akis
Nes auštant buvau migloje
Ir išjudinau miege suglaustus sparnus!

— *Laima Švėgždaitė*

ROŽĖS VYSTA

Kristalo vazoj rožės vysta.
Šalta.
Lėtas liūdnas tango...

Smailios laikrodžio rodyklės
Išauga.
Ir kaip laivo stiebai
Duria širdin.
O saulė... Kur?
Drebu.
Saulė, kaip citrinos žievė
Plaukioja stiklinėje.

Nukritusių lapų ir kraujo kvapai
Užlieja žemę.
O mano pulsas... gęsta.
Šalta.
Kristalo vazoj rožės vysta.

— *Laima Švėgždaitė*

AŠ TAVE ATSIMENU

Ar aš nebuvau tavimi pavirtus
Ir tu buvai mano šešėlis
Kai buvau aš didi ir nesunaikinama?

Aš lyg ir atsimenu tavo žodžius...
Sakei, supraski pirmiausiai savo likimą.
Neškis gilyn, gilyn tu į save...
Beskęsdamas matysi bekraštes nakties spalvas,
Nesuvaldomas dienų formas ir
Tarp teisybės ir fantazijos rasi tu prarają.
Taip! Bet kas dabar iš to?
Radau aš bedugnę ir su sąžine nebesusikalbu.
Kančia ir realybė yra viena
Arba kaip dvynukai
Vienais rūbais apsivilkę
Užtai dabar aš dūstu pasaulio tuštumoj,
Kurią padaro žmonės
Giliai įkvėpdami ir
Dvasios neatleisdami...
Taip... taip...
Aš tave puikiai atmenu
Tu gi esi mano pergyvenimų atsiminimai...
Tu esi ta vaiduoklė kurią tuščioj rankoj
aš dabar laikau.

— Laima Švėgždaitė

KRYŽIAI

I
Senas medis, seno kryžiaus
Skendo vandeny žiaurios minios.
Naujas medis, naujo kryžiaus
Kilo nešamas kažkokios bangos.
Koks čia laikas? —trečioji valanda...
Kokie metai tamsumais užslinko
Nėra saulės, nėr šviesos
Ir žemė krauju greit pritvinko...

II
Naujas medis, seno kryžiaus
Plaukia vandeny lyg plūduras.
Audringoj jūroj
Tarp geležų ir milžinų
Mūro — plieno pastatų
Kokie gilūs ir apgaulingi žmonių santykiai.
O Dangaus Staliau, kuris švyturius sukūrei,
Kokia smarkiai apgalvota ši planeta
Ir kaip kartais sunku
Tavo kryžių atpažinusiam pakelti!

— Laima Švėgždaitė

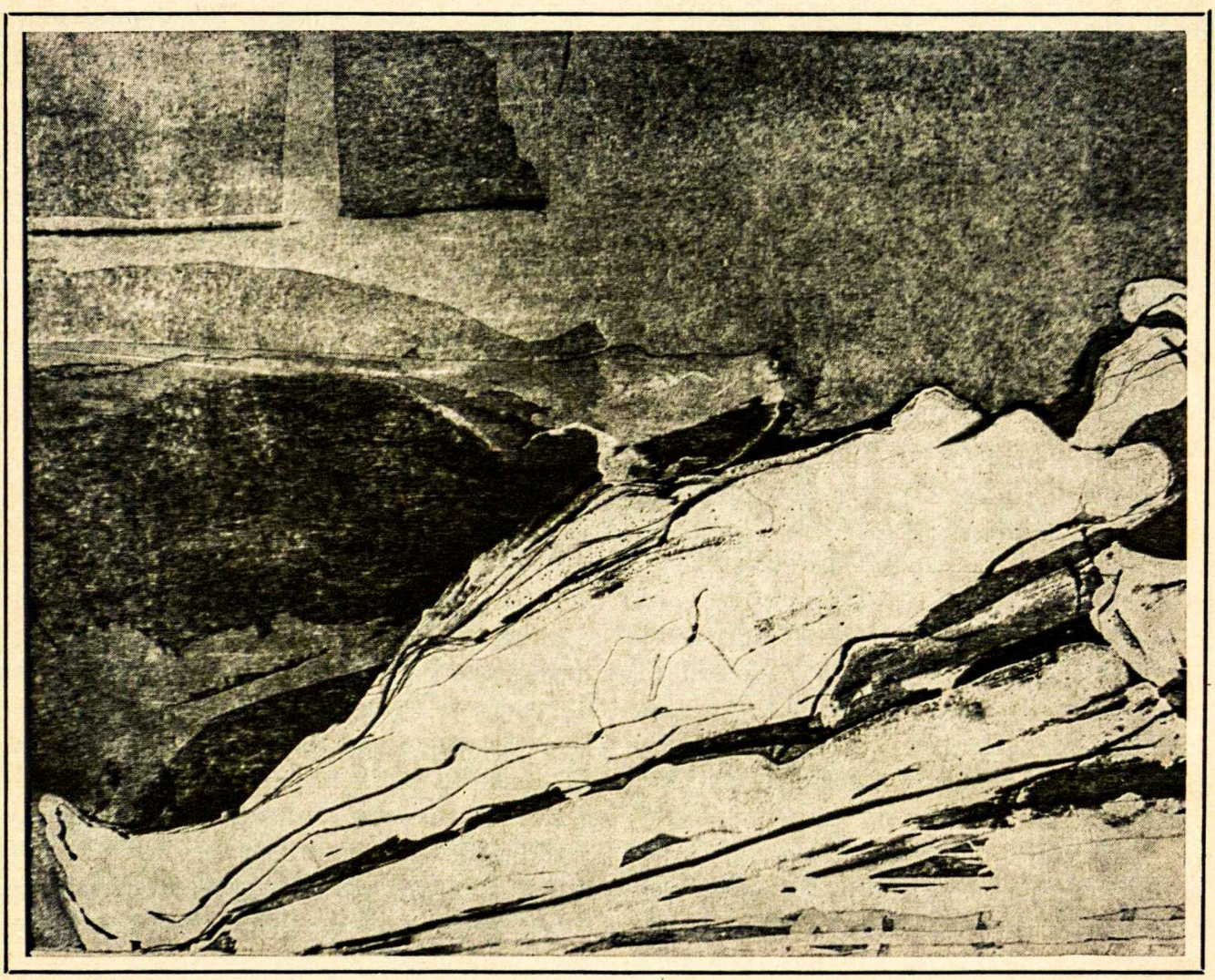

Kristina Kutkutė

237

PIRMYN IDEALŲ KELIAIS!

Ateitininkų Pirmasis Kongresas
Kaune 1920

S. Sužiedelis

ANTRAŠTĖ IR MOTTO imti iš **Ateities.** Aprašydama savo įspūdžius, "P...stė" ateitininkų pirmąjį kongresą sugretino su kalnu. Palyginimas taiklus ir simboliškas. Ateitininkai po dešimties savo gyvavimo metų buvo iš tikrųjų priėję tartum kalną, nuo kurio matėsi naujai begimstąs pasaulis. Jis kėlėsi iš pasaulinio karo suverstų griuvėsių, aidint laisvės, socialinio teisingumo, demokratinio valdymosi šūksniam. Drauge kilo ir Lietuva nepriklausomam, demokratine tvarka grįstam gyvenimui. Kaip į tai atliepė ateitininkai savo ideologija? Kokius jie statėsi uždavinius aušrojant tam naujam pasauliui? Kokias rinkosi veikimo priemones? Atsakymo dairomės pirmojo kongreso eigoje.

Šaukti kongresą buvo nutarusi moksleivių ateitininkų konferencija, įvykusi Kaune, Saulės namuose, 1919 gruodžio 29-31; Ateitininkai tada nebuvo dar išsišakoję į atskiras sąjungas. Visiem atstovavo ir kongreso rengimu rūpinosi moksleivių ateitininkų centro valdyba. Ją sudarė: pirmininkas Domas Micuta, vicepirmininkas Viktoras Jasaitis, sekretorius Juozas Leimonas, iždininkas Petras Spetyla, knygininkas Vladas Kateiva, nariai — Jadvyga Česaitytė ir Julius Alperavičius. Globėju ir patarėju buvo Kauno katedros viceprezidentas (klebonas) kan. Pov. Dogelis. Kongresas truko ištisą savaitę — nuo sekmadienio iki sekmadienio. Svarbesnius jo momentus pasekime padieniui.

Sekmadienis, rugpiūčio 1. Kongresas buvo pradėtas iškilmingomis pamaldomis 9:30 val. ryte Kauno katedroje. Mišias aukojo vyskupas koadiutorius Juozapas Skvireckas, vėliau buvęs Kauno arkivyskupas ir Lietuvos metropolitas. Jis taip pat tarė sveikinamąjį žodį, pabrėždamas su malda sujungto darbo palaimą. Pamokslą sakė kun. Pijus Andziulis, marijonas (ne kapucinas T. Kazimieras; žiūr. Ateitis, 1960 nr. 4). Pamokslininkas kalbėjo apie kataliko šviesuolio pareigą apaštalauti savo aplinkoje ir tautoje.

Popiet 2 val. ateitininkai ir jų svečiai rinkosi į Liaudies namus Kauno senamiestyje, Povilo Lukšio gatvėje. Posėdžių salė buvo papuošta ąžuolų vainikais ir žaliais berželiais. Scenos gilumoje kabojo kryžius ir vytis, o viduryje stovėjo vėliava. Ta pirmoji ateitininkų vėliava buvo siūdinta Belgijoje, Louvaine, kai ten susiorganizavo lietuvių katalikų studentų draugija. Vėliau vėliava buvo perduota Šveicarijos, Friburgo, studentam ateitininkam. Kongresan ją atgabeno Eduardas Turauskas, kuris buvo ir vyriausias kongreso tvarkdarys. Jo vadovauta registracija surašė apie 400 dalyvių. Tarp svečių buvo Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis, keli ministeriai ir keliolika Steigiamojo seimo narių.

Išrinkus prezidiumą, ilgesnį žodį tarė pirmininkavęs Leonas Bistras. Jis kalbėjo apie kultūrą ir demokratiją krikščioniškos pasaulėžiūros požiūriu. Ateitininkam priminė pareigą derinti savo gyvenimą su pasaulėžiūra. Toliau sekė gausūs sveikinimai žodžiu ir raštu. Entuziastiškai sutiktas sveikinimas Seinų vyskupo Antano Karoso, kuris tik liepos 19 išsilaisvino iš lenkų okupacijos, užėmus Seinus Lietuvos kariuomenei.

Vakare miesto teatre įvyko koncertas. Programą atliko: solistė Morta Griškaitė - Vaičkienė, pianistas Ignas Priealgauskas, kompozitorius Stasys Šimkus ir dirigentas Julius Štarka su savo choru.

Pirmadienis, rugpiūčio 2. Ši diena buvo paskirta kongreso darbotvarkės ir ateitininkų istorijos svarstymam. Nutarta kasdien susirinkti dviem posėdžiam: 9 val. ryte ir 4 val. popiet. Kiekvienam posėdžiui skirta keturios — penkios valandos. Rytiniam posėdyje numatyta svarstyti organizaciniai ir aktualieji (momento keliamieji) klausimai. Popietinis posėdis paskirtas paskaitom. Šios dienos rytiniam posėdyje išrinktos trys komisijos (sumanymų, organizacinė, kongreso almanacho) ir išklausyta trijų pranešimų: moksleivių ateitininkų centro valdybos (Domas Micuta), užsienyje veikiančių studentų draugovių (Berlyno, Freiburgo ir kt.) ir Ateities redakcijos bei administracijos (prof. kun. Morkus Morkelis). Popietiniam posėdyje buvo išklausytos ir diskutuotos paskaitos: Kazimiero Bizausko — "Ateitininkų atsiradimo aplinkybės, motyvai ir pirmieji žingsniai"; — Antano Matulaičio — "Ateitininkų veikimas ir brendimas Rusijoje"; ir Eduardo Turausko — "Ateitininkų dešimties metų gyvavimo eiga". Šiom paskaitom buvo nušviesta ateitininkų dešimties metų praeitis.

Antradienis, rugpiūčio 3. Rytiniam posėdyje buvo išklausyta revizijos komisijos (Antano Juškos) ir ateitininkų susišelpimo fondo (prof. Morkaus Morkelio) pranešimai. Į šį posėdį atsilankė kun. Nicola Turchi, Romos universiteto profesorius. Jisai buvo nuoširdus Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo rėmėjas, atvykęs susipažinti su lietuvių tautos istorija ir kultūra. Vėliau parašė apie Lietuvą porą palankių veikalų. Kongrese tolimas svečias kalbėjo lotyniškai, linkėdamas sėkmės katalikiškam Lietuvos jaunimui. Jo kalbą vertė Leonas Bistras, prezidiumo pirmininkas, kuris taip pat lotyniškai sveikino svečią ir dėkojo už atsilankymą. Išlydint sugiedotas ateitininkų himnas. Vakariniame posėdyje paskaitas skaitė Leonas Bistras — "Dora ir tikėjimas" ir Juozas Sakalauskas — "Ateitininkų organizacijos teigiami ir neigiami reiškiniai".

Trečiadienis, rugpiūčio 4. Šios dienos rytiniam posėdy svarstyta ateitininkų organizacijos sudėtis, tikslas ir veikimo priemonės. Referavo Eduardas Turauskas. Diskusijose išryškėjo trys siūlymai, kaip geriau ir tinkamiau susitvarkyti ir veikti. Pirmoji nuomonė buvo tradicinė: ateitininkai moksleiviai ir studentai veikia drauge vienoje organizacijoje ir turi vieną bendrą centro valdybą. Antras siūlymas derinosi prie realios padėties, kokia jau buvo besusidaranti: moksleiviai ir studentai dalijasi į atskiras šakas su savo centrinėm valdybom, kurios savo ruožtu sudaro jungiamąjį centrą — ateitininkų tarybą. Tretysis projektas siūlė steigti katalikiškojo jaunimo federaciją, į kurią ateitininkai ir pavasarininkai (nemokyklinis jaunimas) įeitų su savo autonominėm organizacijom ir valdybom; jas jungtų bendras katali-

kiško jaunimo centras, susietas su vyriausiuoju katalikų veikimo centru, kuris nuo 1919 jau veikė Kaune.

Besvarstant tas tris galimybes, susidarė posėdyje įtempta ir aitri nuotaika. Mat, pirmojo kongreso dalyvius sudarė net trys ateitininkų grupės. Vieni buvo ugdęsi karo metu Rusijoje ir kovoję su bolševikine revoliucija; antrieji brendo vokiečių okupacijos metu Lietuvoje; tretieji savo studijas buvo baigę, arba dar tęsė, Vakarų Europos universitetuose. Be to, buvo vyresnio amžiaus ateitininkų, kurie dalyvavo pirmuose slaptuose ateitininkų susirinkimuose caristinės priespaudos laikais, ir buvo visai dar jaunų moksleivių ir studentų. Tad nors visi siekė vieno ideało, tačiau skyrėsi savo pažiūromis į ateitininkų veikimo apimtį ir priemones. Vieni į ateitininkus žiūrėjo kaip į dalį jaunimo, kuris drauge su visu Lietuvos katalikiškuoju jaunimu turėtų veikliai reikštis ne tiktai religinėje bei kultūrinėje, bet ir politinėje srityje. Kiti laikė ateitininkus, ypač moksleivius, dar besiugdančiu jaunimu, kuriam per anksti ir žalinga dalyvauti politinių partijų rungtynėse. Tuo klausimu diskusijos taip įkaito, kad prezidiumas jas nutraukė. Organizacinei komisijai pavesta pasikviesti oponentus bei su interesuotus asmenis ir drauge parengti rezoliuciją kitos dienos posėdžiui. Popietiniam posėdy buvo dvi paskaitos: Dr. Eliziejaus Draugelio — "Dora ir higiena" ir Prano Dovydaičio — "Religija ir mokslas". Pasiųsta padėka Amerikos lietuviam katalikam už finansinį ateitininkų rėmimą.

Ketvirtadienis, rugpiūčio 5. Susirinkus rytiniam posėdžiui, vakarykštė įtampa jau buvo atslūgusi. Organizacinei komisijai pasiūlius, nutarta kol kas nekeisti nei įstatų, nei organizacinės struktūros. Lietuvos katalikiškojo jaunimo federacijos klausimas atidėtas sekančiai ateitininkų konferencijai. Argumentuota tuo, kad buvo "neaiškus dabarties momentas, miglota ateitis su aukštąja Lietuvos mokykla, su Vilniaus klausimo išrišimu" (**Laisvė,** 1920 rugpiūčio 7). Čia turėta galvoje Lenkijos ir Sovietų Sąjungos karas. Rusai laikė užėmę Vilnių ir dalį rytinės Lietuvos. Nors Lietuva su Rusija buvo pasirašiusi taikos sutartį (1920 liepos 12), bet nebuvo aišku, ar bolševikai panorės apleisti Vilnių ir apskritai skaitytis su Lietuva, jeigu jiem pavyks Lenkiją įveikti. Tokiu "dabarties momentu" tikrai nebuvo prasmės kivirčytis, kokia turėtų būti ateitininkų veiklos forma. Atrodė geriausia palikti spręsti pačiai gyvenimo eigai.

Jau šio kongreso metu natūraliai rodėsi ateitininkų organizacijos trys atšakos. Moksleivių ateitininkų buvo apie 30 kuopų su apytikriai 1,600 narių. Kauno aukštuose kursuose buvo susikūrusi studentų ateitininkų draugovė; kitos veikė užsienyje, nors turėjo tik po keletą narių. Sendraugių valdyba buvo išrinkta po šio rytinio posėdžio; ją sudarė Pranas Dovydaitis, Eliziejus Draugelis ir kun. Morkus Morkelis. Vakariniam posėdyje kun. Mykolas Krupavičius kalbėjo visuomeninio bei politinio veikimo klausimais, o kun. Vincas Mykolaitis — estetikos klausimu.

Penktadienis, rugpiūčio 6. Rytiniam posėdyje baigti svarstyti įvairūs organizaciniai reikalai. Ateitininkų centro valdyba palikta ta pati, kuri kongresą organizavo; revizijos komisijon išrinkti: Bernardas Žukauskas, Antanas Juška ir Jurgis Krasnickas. Centro valdybai pavesta pasirūpinti ateitininkų ženklelio (em-

blemos) ir vėliavos projektais. Ateities redakcijon išrinkti: Stasys Dabušis, Juozas Leimonas, kun. Kazimieras Žitkus, kun. Morkus Morkelis ir Vincas Dovydaitis. Ateities redakcijai pavesta pasirūpinti skaitytinų knygų katalogu, kuriuo galėtų moksleiviai pasinaudoti savo lavinimui ir pasaulėžiūros gilinimui. Ateitininkų organizacijos istorinei medžiagai surinkti bei sutvarkyti ir trijų metų laikotarpyje parašyt istoriją pavesta Antanui Matulaičiui, kun. Vincui Mykolaičiui ir Eduardui Turauskui. Ateitininkų metinei šventei numatyta pirmasis birželio sekmadienis. Rytinis posėdis užbaigtas Petro Karvelio paskaita "Ateitininkų socialinės pasaulėžiūros plėtotė".

Vakarinis posėdis pradėtas prof. kun. Mečislovo Reinio paskaita "Doros objektyvumas". Po paskaitos 6 val. vakare kongreso dalyviai išėjo iš Liaudies namų, išsirikiavo po keturis ir giedodami patraukė per miestą į kapines. Priekyje buvo nešamas kryžius, gedulingos bažnytinės vėliavos ir pirmoji ateitininkų vėliava. Procesiją vedė kun. Povilas Dogelis, lydimas dar kelių kunigų. Kapinėse pirmiausia sustota prie Vytauto Endziulaičio kapo, paskui prie jaunučio dailininko Prano Barono ir prie neseniai avarijoje žuvusio karo lakūno Vytauto Riaubos. Visi trys buvo ateitininkai. Jų veiklą ir savo pažintis priminė kapinėse L. Bistras, Kl. Ruginis, J. Sakalauskas, K. Ambrozaitis, Ed. Turauskas, Pr. V. Raulinaitis, B. Žukauskas, A. Matulaitis, E. Draugelis ir P. Karvelis, kuris paminėjo ir visus už Lietuvos nepriklausomybę savo gyvybę atidavusius.

Šeštadienis, rugpiūčio 7. Paskutiniems dviem posėdžiams beliko tik paskaitos. Berlyno universiteto studentas Juozas Remeika rytiniam posėdyje kalbėjo istorine tema, o prof. kun. Mečislovas Reinys — sociologine: "Ateitininkai ir visuomeninis gyvenimas". Prelegentas gvildeno socialinio teisingumo problemas krikščionių principų ir kooperacijos atžvilgiais. Popiet Klemensas Ruginis skaitė paskaitą "Savęs auklėjimas", o Pranas Dovydaitis — "Ateitininkų būtinieji pasaulėžiūros pagrindai ir ateitininko idealas". "Jam šie klausimai itin rūpėjo, — pastebi **Laisvės** dienraščio korespondentas, — kaip vienam pirmųjų studentų, kuris griebėsi organizuoti katalikiškąją moksleiviją prieš dešimtį metų". (**Laisvė**, 1920, rugp. 13). Toliau sekė baigiamosios kalbos ir paskutinis kongreso pirmininko Leono Bistro žodis. Ateitininkų ir Lietuvos himnai nuskambėjo jau arti vidurnakčio.

Sekmadienis, rugpiūčio 8. Kongresas baigtas išvyka į Kačerginę, kairiam Nemuno krante, apie 12 kilometrų žemiau Kauno. Garlaivis **Kęstutis** išplaukė 8 val. ryte iš prieplaukos prie Vytauto bažnyčios. Laivas buvo kimšte prikimštas: plaukė kongreso dalyviai, jų svečiai ir Steigiamojo seimo krikščioniškojo bloko nariai. Išlipus krantan, pakilesnėje aikštelėje tarp medžių įtaisomas altorius ir aukojamos mišios. Mišias aukojo ir pamokslą sakė kun. Mečislovas Reinys. Po pamaldų ir užkandžių prasidėjo žaidimai ir šokiai, atplaukus kitu garlaiviu karo orkestrui. Viena kongreso dalyvė rašė:

Nuošaliai, dviejų sargybinių gerbiama, linksmai pleveno mūsų vėliava. Sukosi ratelis kaip sūkurys... Muzika griežtelėjo suktinį. Ir nuėjo nubangavo jaunuolių gretos judamu tautinio šokio ratu. Neatlaikė nė garbės sargyba. Vėliavą palikę įsisuko į ratą..."

Saulė jau linko vakarop, kai nuskrodė garlaivio švilpynė. Namo! Namo! — pakartojo miškas ir prisidengė tamsiais šešėliais.... Garlaivis (vardu **Nemunas**) visu garu pasuko namo, grojant maršui "Pirmyn"! Visais karštais jaunystės jausmais pirmyn, jaunuoliai! Pirmyn pro gyvenimo kliūtis. Pirmyn idealų keliais! (**Ateitis,** 1920, Nr. 4-5).

Kai kurios pastabos. Pirmasis kongresas buvo skirtas paminėti ateitininkų veiklos dešimtmečiui. Formaliai ateitininkų pradžia buvo laikoma 1910 vasario 19, kai Belgijoje, Louvaine, buvo sudaryta pirmoji lietuvių katalikų studentų sąjungos valdyba. Apie tai buvo užsiminta ir pirmajame kongrese, pasiūlius vasario 19 laikyti metine ateitininkų šventę, bet nusvėrė pirmasis birželio sekmadienis, arti surištas su Sekminėm — Šventosios Dvasios šventė. Iš tikrųjų ateitininkų pradžia laikytina bent dvejais metais ankstesnė, nes moksleivių katalikų būreliai gimnazijose buvo organizuojami jau 1908. Tačiau tradicijoje įsivyravo 1910 metai, ir šįmet jau minimas 60 metų jubiliejus.

Pirmasis kongresas, trukęs ištisą savaitę, savo darbotvarkėje turėjo 13 visumos posėdžių ir 18 paskaitų bei pranešimų. Paskaitose buvo paliesta visi svarbesnieji ateitininkų veiklos momentai ir principai. Paskaitos, pranešimai ir kongreso eigos aprašymas buvo nutarta išleisti knyga — almanachu — ir pavesta tai atlikti **Ateities** redakcijai. Bet nei almanachas, nei ateitininkų istorija nepasirodė. Pora paskaitų ir pranešimų atspausta sukaktuviniam **Ateities** numeryje 1920. Pirmojo kongreso platesnis reportažas pasirodė **Laisvės** dienraštyje (1920 rugpiūčio 1-14, Nr. 151- 156 ir 159-62).

Pirmasis kongresas buvo sušauktas gana nepaprastu Lietuvai laiku. Kaune nuo 1920 gegužės 15 posėdžiavo Steigiamasis seimas, tiesdamas nepriklausomai Lietuvos valstybei Konstitucinius pagrindus. Atkuriama savo valstybė dar buvo dideliame pavojuje, nors kovos su vokiečiais, bermontininkais ir rusais bolševikais buvo baigtos. Jose dalyvavo nemažai ateitininkų. Nauja grėsmė Lietuvai buvo ta, kad bolševikai vėl atsirado Vilniuje ir rytinėje Lietuvos teritorijoje, kovodami su lenkais, kuriuos nustūmė iki Varšuvos. Steigiamas seimas rugpiūčio 6 ratifikavo taikos sutartį su Sovietų Rusija, bet rusai neketino tuojau apleisti Vilniaus.Tuo tarpu rugpiūčio 16-19, vos pasibaigus ateitininkų kongresui, bolševikai prie Varšuvos buvo sumušti ir pradėjo trauktis taip pat iš Lietuvos. Lietuvos kariuomenė užėmė Vilnių. Nors Lietuva laikėsi neutraliai Lenkijos — Sovietų Rusijos kare, bet buvo užpulta ir Vilnius klasta lenkų užimtas. Kovodami su lenkais, žuvo pirmojo kongreso aktyvūs dalyviai: moksleivis Vincas Dovydaitis, Ateities redakcijos narys, ir leitenantas Antanas Matulaitis, vienas iš ateitininkų istorijos redaktorių.

Pirmajam kongrese buvo nutarta kitą kartą rinktis po dešimties metų, bet nepriklausomas gyvenimas ėjo pirmyn sparčiais žingsniais, ateitininkų gretos augte augo, kilo naujų uždavinių ir reikalų. Antrasis kongresas sušauktas po penkerių metų. Jis pradėjo penkmečių tradiciją, kurią buvo nutraukęs tiktai paskutinis pasaulinis karas. Šiemet renkamės jau į aštuntąjį kongresą ir, deja, į ketvirtąjį už Lietuvos sienų. Bet nereikia pesimizmo, kaip jo neturėjo pirmieji ateitininkai, kovodami dėl savo krašto laisvės. **Visais karštais jaunystės jausmais pirmyn, jaunuoliai! Pirmyn idealų keliais!**

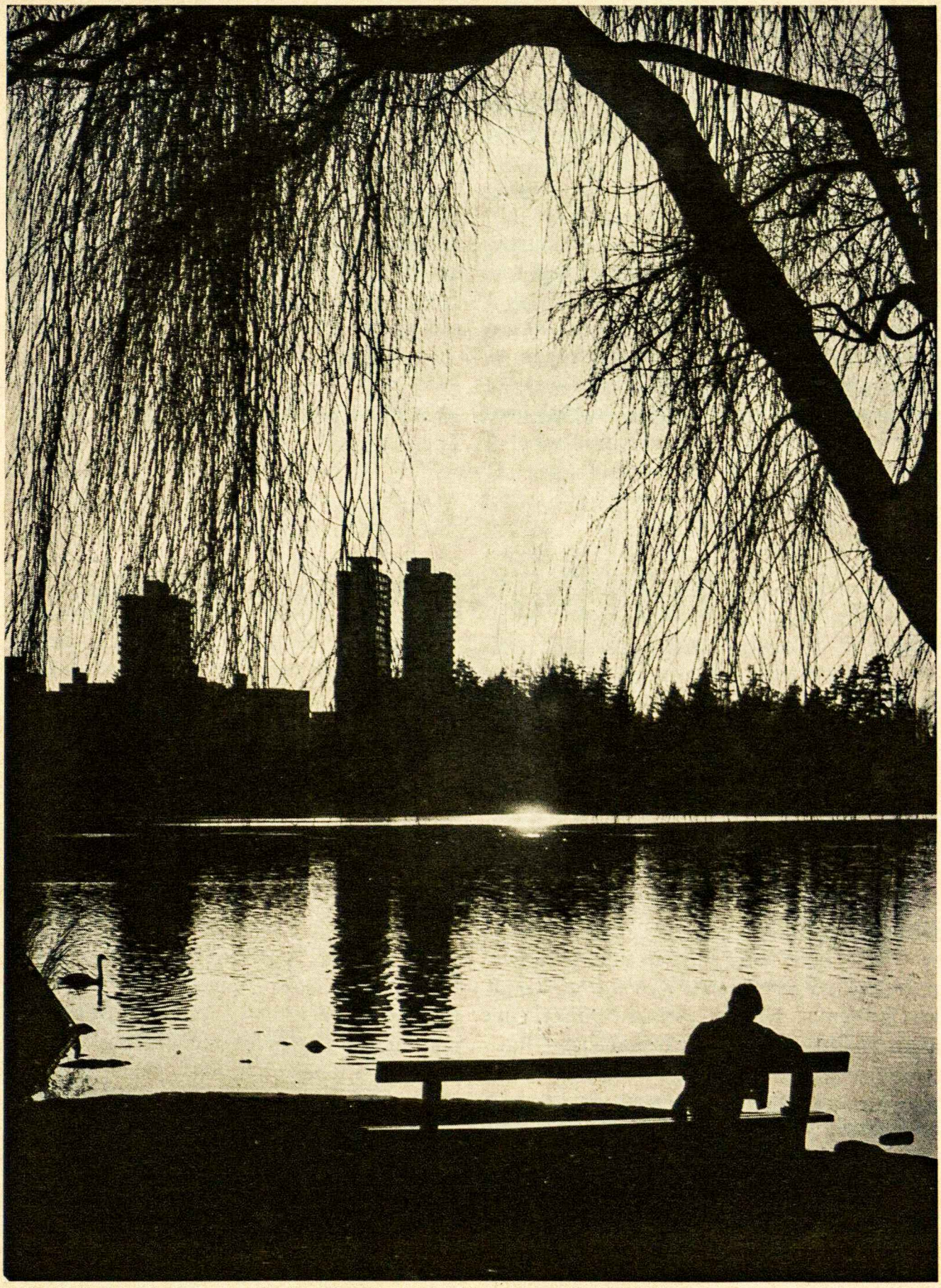

ISTORIŠKAI ATEITININKŲ judėjimo pradžia rišasi ne su sostine Vilniumi, bet su Kaunu, kuriam vėliau buvo lemta tapti laikinąja Lietuvos sostine, ir su svetimų kraštų miestais, kuriuose anuo metu buvo lietuvių studentų, kaip tai, Friburgu, Louvaine, Maskva. Tačiau Vilnius irgi turi savo vietą ateitininkų istorijoje. Prieš I pasaulinį karą ir Vilniuje įvykdavo slaptų ateitininkų susirinkimų bei konferencijų, nors žymesnės veiklos nei prieš karą, nei karo metu čia neišsivystė. Nepriklausomos Lietuvos laikotarpyje lenkų okupacija Vilnių buvo atskyrusi ir nuo Lietuvos, ir nuo anuo metu labai gaivaus ateitininkų judėjimo. Niekur neteko girdėti nei skaityti, kad iki II Pasaulinio Karo Vilniuje ateitininkai organizuotai būtų reiškęsi. Tačiau, praėjus trisdešimčiai metų nuo ateitininkų judėjimo pradžios, ateitininkai įsikūrė ir Vilniuje. O nuo to įvykio jau vėl praėjo 30 metų, ir taip sulaukėme ateitininkijos 60 metų jubiliejaus, kurį, deja, turime švęsti svetimuose kraštuose.

Jubiliejaus proga norima atsiminimų pluoštu istorijai užregistruoti ateitininkų Vilniaus universitete įsikūrimo faktą, o taip pat kiek prisiminti pačią Vilniaus universiteto studentų ateitininkų veiklą. Žinoma, trisdešimties metų — tai ilgas laiko tarpas, išdildęs iš rašančiojo galvos ne vieną reikšmingesnį faktą, nekalbant apie įvairias smulkmenas ir detales. Tačiau norisi tikėti, kad šie prisiminimai paskatins apie Vilniaus ateitininkus parašyti ir kitus, kurie anuo metu Vilniuje kūrėsi ir ateitininkų veikloje dalyvavo.

ATEITININKAI VILNIUJE

Prieš 30 metų Vilniaus universitete įsikūrė ateitininkai

Juozas Kojelis

Nebūtų daug ko apie ateitininkų įsikūrimą Vilniaus universitete rašyti, jei su Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) 3 fakultetais iš Kauno į Vilnių 1940 m. sausio mėnesį persikėlę studentai ateitininkai čia tik būtų tęsę kauniečių tradicijas. Bet ateitininkų įsikūrimas Vilniuje susijęs su tam tikru nuotykiu, ir tas nuotykis čia pirmą kartą skelbiamas spaudoje.

Tai buvo negandūs 1939 metai. Tarptautinės politikos horizonte tvenkėsi sunkūs ir neramūs debesys, kurie rugsėjo mėnesį papliupo kraujo ir ugnies lietumi. Hit-

leris "kūrė Naują Europą", o jo sąjungininkas Stalinas planavo dar nuožmesnes žmonių ir tautų žudynes, svajodamas apie "naujo pasaulio" pastatymą. Tokiose nuotaikose Lietuvai grįžo tautos išsvajotas ir jaunimo išdainuotas Vilnius. Kol tvarkėsi Vilniaus krašte ir mieste lietuviška administracija, kurį laiką laisvo susisiekimo su Vilniumi nebuvo. Reikėjo gauti specialius leidimus. Nesunkiai tokius leidimus gaudavo ekskursijos, ypač jaunimo, kurios veržte veržėsi apsilankyti Lietuvos sostinėje. Ir šių žodžių autorius, regis, spalio 27, "Kęstučio" korporacijai švenčiant metinę šventę, pirmą kartą išvydo Vilnių ir Vytauto Didžiojo gimnazijos salėje buvo pakeltas į tikruosius brolius. Spalvas uždėjo ministeris K. Bizauskas, vienas iš pačių pirmųjų ateitininkų, 1918 metų vasario 16-tą pasirašęs Lietuvos nepriklausomybės atstatymo deklaraciją. Vėliau jis žuvo bolševikų kalėjimuose.

Buvo žinoma, kad kai kurie VDU fakultetai nuo 1940 m. žiemos semestro iš Kauno bus perkelti į Vilnių. Tokiais momentais visada daug netikrumo, spėliojimų ir gandų. Gerokai nerimavo VDU studentai Kaune, nes ilgai nebuvo skelbiama kuriuos fakultetus Švietimo Ministerija kels į Vilnių. Persikėlimas į Vilnių ne vienam studentui sudarė ir asmeniškų problemų: vieni Kaune gyveno pas tėvus ar gimines, antri čia turėjo tarnybas. Pagaliau oficialiai buvo paskelbta, kad į Vilnių keliami Humanitarinių mokslų, Matematikos — Gamtos ir Teisių fakultetai. Maždaug tuo pačiu metu taip pat pranešta, kad Vilniaus universiteto įgaliotiniu ar valdytoju skiriamas prof. Ignas Končius.

Vytauto Didžiojo Universiteto Studentų Sąjungos valdybai tuo metu, aišku, rūpėjo ateitininkų Vilniaus universitete įsteigimo klausimas. Vytauto Didžiojo universiteto studentų organizacijų sąrašuose ateitininkai buvo įregistruoti pirmąja organizacija. Kaip seniausia organizacija, ateitininkai Kaune naudojosi vadinama akademinio pirmumo teise. Pagal tos teisės nerašytus nuostatus įvairiose studentų eisenose ateitininkai su korporacijų vėliavomis žygiuodavo pirmieji, įvairiuose viešuose studentų organizuojamuose seminaruose ateitininkų atstovai pirmieji tardavo žodį, pirmieji pasirašydavo peticijas ir t.t. Prisimenant ano meto sąlygas, ta pirmumo teisė kiek erzino tuometinės tautininkų valdžios remiamus ir globojamus neolituanus. Ateitininkai gi sudarė režimui opoziciją.

Vytauto Didžiojo Universiteto ateitininkai ir skaičiumi buvo gausiausia organizacija. Kiek galima prisiminti iš atmintyje užsilikusių žygiuojančių kolonų vaizdo, ateitininkai galėjo būti tris ar keturius kartus skaitlingesni už neolituanus. Keliamieji į Vilnių fakultetai nebuvo gausūs ateitininkais, ypač Humanitarinių mokslų ir Matematikos — Gamtos. Teisių fakultetas buvt neolituanų tvirtovė. Taigi šių dviejų organizacijų kiekybinis santykis Vilniuje turėjo žymiai pakitėti. Nenuostabu, kad neolituanams parūpo Vilniaus universitete įsiregistruoti pirmiesiems, kad galėtų naudotis prestižine akademinio pirmumo teise.

Nebeprisimenu, kas tuo metu buvo VD U Studentų Ateitininkų Sąjungos pirmininkas, tačiau po vieno valdybos posėdžio lapkričio mėnesio gale mane pasikvietė "Kęstučio" korporacijos pirmininkas teisininkas Petras Vilutis (dabar gyvena Kanadoje) ir pasakė, kad vakar įvykęs sąjungos valdybos posėdis ir jame nutarta kviesti mane į komisiją ateitininkams Vil-

niaus universitete įkurti. Taip pat man esą skiriamos tos komisijos pirmininko pareigos.

Labai nustebau dėl tokio nutarimo. Anuo metu VD universitete studentų ateitininkų tarpe buvo be galo šaunių ir iškilių narių, gerų kalbėtojų ir pirmaeilių organizatorių, vadovaujančių gausioms ateitininkų korporacijoms, dirbančių su pavasarininkais ir kitomis katalikiškomis organizacijomis. Aš gi buvau vienas iš "tyliosios daugumos". Smalsumo vedamas, dalyvaudavau veik visur, tačiau tik stebėtojo rolėje.

Mano vienintelis "rekordas" VDU studentų ateitininkų gyvenime iki to laiko buvo ateitininkų "Humanitas" draugovės likvidavimas. "Humanitas", draugovė, seniausias iš visų dvylikos VDU ateitininkų vienetų, buvo išsivysčiusi iš bendrosios studentų ateitininkų draugovės, įregistruotos universitete 1922 metais. Iš "Humanitas" išsirutuliavo visa eilė kitų korporacijų, o ji pati nusilpo. 1935 m. pradėjau studijuoti Humanitarinių mokslų fakultete, ir buvau pakalbintas stoti į "Humanitas", kaip studentus pedagogus apjungiantį ateitininkų vienetą. Tais metais aš draugovėje buvau, rodos, vienintelis "fuksas", nors iš gimnazijų šimtai abiturientų ateitininkų studijoms buvo atvykę į Kauną. Tačiau stipriosios korporacijos visus kitus pas save buvo suvilioję. Draugovėje radau kelias vyresnes koleges ir kelis pusiau studijuojančius vyrus. Veikla draugovėje buvo apmirusi. Sekančiais metais naujų narių draugovėn visai neįstojo, bet susitarę nariai išrinko mane draugovės pirmininku. Didesnės patirties studentiškoje veikloje neturėjau, tačiau dariau bandymus draugovei atgaivinti. Nepasisekė. Apsisprendžiau 1937 metų pavasarį pasiūlyti VDU Studentų Ateitininkų Sąjungos valdybai "Humanitas" likviduoti.

Tais metais valdybai pirmininkavo teisininkas J. Valantiejus. Posėdžio dalyviai tokiu pasiūlymu buvo nustebinti. Iki tol buvę pirmininkai kitų siūlymus draugovę likviduoti griežtai atmesdavo. Išdėsčiau savo motyvus, kurie valdybos narius įtikino, jog visai sąjungai bus naudingiau apmirusio vieneto veiklą sustabdyti. (Ir iki šiol esu išlaikęs aną jaunų dienų įsitikinimą: apmirę organai lietuviškajame gyvenime neduoda naudos, o neša nuostolius. Jei jie nebėra pajėgus atgimti, turi likviduotis).

Taigi, po šitokio "rekordo" niekaip negalėjau suprasti, kam galėjo ateiti į galvą išvis mane siūlyti į tą komisiją, o jus labiau į pirmininkus. Petras Vilutis man aiškino, kad buvę siūlyta ir kiti kandidatai, tačiau jis "kovojęs" už mane, nes kęstutiečiams, kiek konspiratyviai nusiteikusiems ateitininkams visuomenininkams, turinti priklausyti ši reikšminga misija. Mat, posėdyje buvo kalbėta apie reikalą ateitininkams ir Vilniaus universitete išlaikyti akademinio pirmumo privilegijas.

P. Vilutis man taip pat pranešė, kad į tą steigimo komitetą įeiną dar du nariai — Uršulė Skinulytė (dabar Amerikoje) ir Antanas S. (Lietuvoje?).

Uršulę Skinulytę pažinau tik iš matymo. Ji studijavo tame pačiame Humanitarinių mokslų fakultete ir priklausė mergaičių ateitininkių "Birutės" draugovei. Studijavo romanistiką. Jei turėčiau kan. M. Vaitkaus gabumus sutiktus gyvenime žmones charakterizuoti, bandyčiau Uršulę kiek detaliau aprašyti. Deja, tų gabumų neturiu. Šiuo kartu noriu pasitenkinti Leonardo Dambriūno žodžiais. Po ilgų nesimatymo metų vėl sutikau Uršulę, jau ištekėjusią ponią, 1947 Reino konferencijos metu. Mes buvome kartu su Leonardu. Norėjau ir jį supažindinti su savo pažįstama ponia. Tačiau, pasirodo, jie jau

buvo iš Kauno laikų pažįstami, nes Leonardas pastebėjo:

— Aš visada maniau, kad Uršulė Kaune buvo pati gražiausia mergaitė.

Aš jo sprendimui tada iškart pritariau, nors mūsų nuomonės bendradarbiavimo klausimu šiuo metu yra gerokai išsiskyrę.

Antano S. visai nepažinau. Tačiau netrukus visi trys susitikome posėdyje. Jei neklystu, jis studijavo ekonomiją ir priklausė "Vytauto" klubui. Vyras gabus (gavo prof. Butkevičiaus (?)) vardo stipendiją, pasikalbėjimuose santūrus, pažiūriuose, naudojant šiuo metu madingą terminologiją, kryptelėjęs liberalion pusėn.

Pradžioje bandžiau iš man skiriamų pareigų išsisukti, bet studentų valdybos spaudimas buvo stiprus, ir reikėjo jas priimti.

Komitetas skubiai ėmėsi darbo, nes buvo spaudoje paskelbta, kad Vilniaus universiteto valdytojo raštinė pradės veikti ir interesantus priiminėti 1939 m. gruodžio mėn. 15 d. Reikėjo paruošti visą įsiregistravimui reikalingą medžiagą.

Universiteto raštinėje bandžiau išsiaiškinti organizacijos Vilniaus universitete įregistravimo formalumus, bet nieko nepešiau. Buvo atsakyta, kad Senatas to klausimo visai nesvarstęs. Tada apsisprendėm parašyti Vilniaus universiteto valdytojo vardu prašymą įregistruoti Studentų Ateitininkų Sąjungą ir surinkti visų į Vilnių persikelainčių studentų ateitininkų parašus. Tai skubiai buvo padaryta. Stud. ateitininkų valdyba parūpino VDU SAS statuto nuorašą.

Gruodžio 13 d. Ateitininkų namuose komitetas posėdžiavo kartu su studentų valdyba ir kai kuriais kitais ateitininkų veikėjais. Jų tarpe buvo dr. Pr. Dielininkaitis, viena iš dinamiškiausių ano meto ateitininkų veikloje asmenybių. Jo kalbų įžanginiai "mano draugės ir mano draugai" ir po 30 metų įspūdingai tebeskamba ausyse. Jie visi mane įgraudeno įregistruoti ateitininkus ir Vilniaus universitete pirmąja organizacija. Jei to nepadaryčiau, juokavo, geriau tegu nebepasirodau Kaune.

Sekančios dienos popietę jau keliavau į Vilnių. Kauno geležinkelių stotyje keleivių į Vilnių nedaug, nes buvo darbo diena. Buvo šalta ir lengvai snigo. Ant galvos buvau užsimaukšlinęs ausinę kepurę, įsivilkęs į sunkų apsiaustą ir apsiavęs auliniais batais. Užsiėmęs vagone vietą, dar išlipau į peroną pasižvalgyti. Pamačiau ateinančius du uniformuotus studentus. Vieną iš jų staiga atpažinau. Jis nešiojo žalią neolituanų kepuraitę. Antrasis turėjo būti vilnietis, nes ant galvos turėjo Vilniaus universiteto lietuvių studentų šviesią uniforminę kepurę.

Man iš karto buvo aišku, ko jiedu vyksta į Vilnių.

— Mūsų varžovai gudresni, — galvojau. —Jie savo atstovą siunčia tuo pačiu tikslu, kaip kad ateitininkai mane. Bet jis vyksta su gerai Vilnių pažįstančiu vilniečiu studentu. Aš gi vykstu pats vienas. Lenkų kalbos nemoku, net negalėčiau kelio pasiklausti, jei ant lietuvio nepataikyčiau, Vilniuje buvęs vos kelias valandas, net nežinau, kur Vilniaus universitetas.

Visame Vilniuje pažinojau tik vieną žmogų, miškininkų mokyklos mokinį, kurio adresą kišenėje rūpestingai saugojau.

Mano pažįstamas J.A. su vilniečiu kolega praėjo pro mane šnekučiuodami ir manęs nepastebėjo. Su J. A. pažįstami buvome tik iš matymo. Abu studijavome Humanitarinių mokslų fakultete. Jis lituanistiką, aš, — klasikinę filologiją. Jį pažino daug kas: mažiukas, ilgais plaukais, visada persijuosęs korp. "Neolithuania" juostele per pertraukas vaikščiodavo Didžiųjų universiteto rūmų antro aukšto korido-

riuose, atsisegęs švarką ir abiejų rankų nykščius užsikišęs už liemenės rankų išpiovų. Paprastai vaikščiodavo vienas, veide nešdamas kiek ciniška šypseną. J. A. rašė noveles ir spausdino tautininkų jaunimo žurnaluose: "Akademike", "Jaunojoje Kartoje" ir "Jaunojoje Lietuvoje".

Ir tais laikais, kaip matome, jaunimas savo savitumą irgi stipriai akcentavo.

Vilniuje atsiradau pavakariop. Anų dviejų keleivių Vilniaus stotyje nebepastebėjau. Aš paėmiau vežiką ir nuvažiavau pas savo pažįstamą. Laimei, radau jį namuose. Jis man parodė Vilniaus universiteto rūmus, netoli jų aš ir apsinakvojau. Gruodžio 15 rytą prie universiteto raštinės atvykau 7:30 val. Mat, buvo skelbta, kad universiteto raštinė būsianti atidaryta lygiai 8 val.

Aštuntos valandos laukiau kiek neramus, nes žinojau, kad dar prieš tai kas nors turėjo įvykti. Ir iš tikro šešias ar septynias minutes prieš aštuonias, ramiai kalbėdami, laiptais į antrą aukštą lipo vakar Kauno geležinkelio stotyje sutiktieji studentai.

— Aha, neapsirikau!

Žvilgterėję aukštyn, jie pamatė mane, jau belaukiantį prie raštinės durų. J. A. net pasipurtė. Jis, aišku, mane atpažino ir suprato, ko aš čia stoviu. Abu sustojo ant laiptų ir, sukišę galvas, kažką pasitarė. Tada J. A. vienas priėjo prie manęs ir kiek sumišusiu balsu ėmė kalbėti:

— Kolega, aš čia esu su vilniečiu (tuo metu vilniečiams mes reiškėme ypatingą pagarbą). Mes labai skubame. Ar nesutiktumėte leisti mums pirmiems atlikti reikalą raštinėje? Mes labai trumpai užtruksime.

Aš jam atsakiau, kad mano reikalas irgi nedidelis, raštinėje ilgai neužtruksiu ir jų planai dėl to nenukentėsią.

J. A. grįžo pas savo bičiulį, kiek pasikalbėjo ir abu atėjo prie manęs. Pagalvojau, gal gi jie bandys mane pečiais nuo durų kiek pastūmėti. Bet apsisprendžiau laikytis. J .A. mažiukas, bet vilnietis gan tvirtas vyras. Tačiau ir aš buvau pačiame stiprume, vos prieš kelis mėnesius atlikęs karinę prievolę ir kariuomenėje neblogai išmankštintas.

Vėl ėmė mane kalbinti užleisti jiems eilę. Šiuo kartu vilnietis. Argumentai tie patys. Tik jis pridėjo, kad pirmuoju traukiniu jie turį grįžti į Kauną. Aš, tvirtai stovėdamas prie raštinės durų, kartojau savo argumentus. Taip besikalbant, iš vidaus kas tai atrakino duris, ir mes visi trys, aš pirma, o jie lipdami man ant kulnų, įsiritome į raštinę.

Prie ilgo atitvėrimo (counter) stovėjo prof. Ignas Končius. Aš buvau pirmas interesantas lietuviškame Vilniaus universitete. Iš voko tuoj išėmiau savo raštus ir pasakiau, kad turiu prašymą Vilniaus universitete įregistruoti studentų ateitininkų sąjungą.

Prof. Končiui toks prašymas buvo netikėtas. Prisipažino, kad jam pačiam buvę įdomu, su kokiu reikalu jo naujoje raštinėje pasirodysiąs pirmasis interesantas, tačiau jam nė į galvą neatėję, kad kas nors skubėsiąs kreiptis organizacijos reikalais. Universiteto Senatas Kaune to klausimo iš vis nesvarstęs, ir jis jokių instrukcijų neatsivežęs.

Su profesoriumi pasikalbėjimą vesti buvo labai lengva. Jis buvo nuoširdus ir mandagus. Ten pat pagalvojau, kad dar niekad savo gyvenime su tokiu mandagiu žmogumi aukštame poste nesu kalbėjęs. Gal tai buvo kiek ir perdėtas įspūdis po neseniai patirtos drausmės kariuomenėje.

Aš jam dėsčiau, kad esu įgaliotas VDU Studentų Ateitininkų Sąjungos ir kad specialiai tuo reikalu iš Kauno atvykau į Vil-

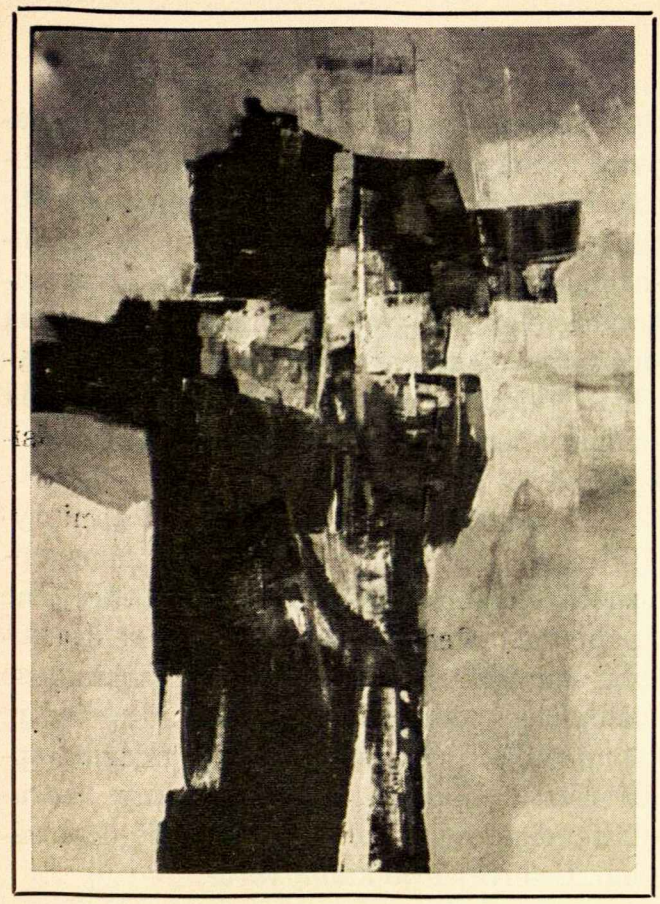

Rimas Laniauskas

nių. Jis vėl atsakė, kad jis pats tuo reikalu jokio sprendimo daryti negalįs. Reikia laukti būsimo Vilniaus universiteto senato nutarimo.

Mano varžovai įdėmiai sekė pasikalbėjimą. Sutiktoji kliūtis, aiškiai galėjau matyti, jiems patiko. J. A. veide nuogąstį vėl pakeitė ciniškas šypsnis. Tas šypsnis dar padidėjo, kai į mūsų su profesoriumi pasikalbėjimą įsiterpė prie gretimo stalo dirbęs vyras. Aš tą žmogų pažinojau. Jis anksčiau dirbo universiteto kanceliarijoje Kaune, o dabar perkeltas į Vilnių. Jis labai grubiai pasakė:

— Ką čia Tamsta su tokiais reikalais landai ir profesorių trukdai. Mes čia turime daug svarbių dalykų spręsti. Bus laiko studentų organizacijų reikalus sutvarkyti, kai prasidės semestras.

Šitas žmogus (jo pavardė prasidėjo raide B.) ir J. A. vienas į antrą kelis kartus reikšmingai pasižiūrėjo. Man buvo aišku, kad jiem abiem tas reikalas lygiai rūpi.

Aš į jo žodžius reagavau taip:

— Tie reikalai mums svarbūs, todėl ir norime juos išspręsti. Interesantų eilė, kaip matote, neilga. Kiti du kolegos irgi, manau, tokiu pat reikalu kalbės. Bet iš vis aš atvykau pasikalbėti ne su Tamsta, bet su Vilniaus universiteto valdytoju.

Prof. Končius savo tarnautojo ir mano dialogo ramiai klausėsi, toliau tačiau kalbėjo, tarsi nieko nebūtų girdėjęs:

— Gaila. Aš nieko negaliu padaryti. Nieko negaliu padėti.

Tokios situacijos aš nebuvau pramatęs ir jai nebuvau pasiruošęs. Tačiau smegenys tokiais atvejais, atrodo, žymiai guviau ieško išeičių. Ir pasisekė greit sumegzti tolimesnių derybų strategiją.

— Aš suprantu, profesoriau, — toliau vedžiau pasikalbėjimą, — kad kokio nors sprendimo dabar padaryti negalite. Tačiau aš nebenorėčiau šio storo voko su dokumentais vežtis atgal. Ar Jūs galite šį prašymą su parašais ir kitais dokumentais priimti?

— Žinoma, galiu, — šypsodamasis atsakė profesorius.

Dabar atėjo svarbiausias mūsų pasikalbėjimo momentas:

— Profesoriau, — paklausiau ir kartu paprašiau, — ar galite ant šio prašymo uždėti rezoliuciją, kad ateitininkų prašymas paduotas pirmas?

— Žinoma, kad galiu, — tuo pačiu lengvu mandagumu atsakė profesorius Končius, ir patvirtindamas savo žodžius, iš kišenės išsiėmė "amžiną pluksną" ir mano akyse ant prašymo uždėjo tą rezoliuciją.

Praėjo 30 metų, o dar, rodos, ir dabar tebejaučiu tuo metu pajustą palengvėjimą krūtinėje ir vis mielai tebeprisimenu mandagų ir nešališką profesorių Igną Končių.

1940 metų sausio viduryje trijų fakul-

tetų kauniečiams studentams naujas semestras prasidėjo Vilniuje. Daugelis studentų apsigyveno moderniame bendrabutyje Tauro kalne. Čia apsigyveno ir komisijos narė Uršulė Skinulytė. Mudviem daugiausia ir tekdavo tartis ateitininkų įregistravimo reikalais. Mat, trečiasis narys A.S. kurį laiką buvo pasilikęs Kaune. Kol universiteto administracija susiorganizavo ir kol studentų organizacijų reikalu padarė sprendimus, atėjo ir vasario mėnuo. Mums reikėjo iš Kauno dar gauti papildomų dokumentų ir atlikti įvairių kitų formalumų. Tačiau prof. I. Končius rezoliucija ant prašymo lėmė, kad Vilniaus Universiteto Studentų Ateitininkų Sąjunga organizacijų sąraše buvo įrašyta pirmąja ir išlaikė Kaune turėtą akademinio pirmumo teisę.

Sausio — vasario mėnesiais registracijos reikalus tvarkė ir atskiros ateitininkų korporacijos. Teisininkų — ekonomistų "Iustitia" persikėlė pilnai, gi "Birutės" draugovė, "Giedros" korporacija, "Vytauto" klubas ir "Kęstučio" korporacija skilo pusiau, mat, dalis narių likosi VDU fakultetuose Kaune, dalis persikėlė į Vilnių.

Kai atėjo pirmasis studentų Vasario 16 paradas Vilniuje, vėl iškilo nesusipratimas su kolegomis neolituanais. Besirikiuojant eisenai, jie ėmė įrodinėti, kad teisė žygiuoti pirmiem priklausanti jiems. Jie argumentavo, kad ateitininkai, kaip sąjunga, įsiregistravę pirm jų, tačiau tą sąjungą sudarančios korporacijos įsiregistravusios vėliau. Aš aiškinau, kad registruojant sąjungą buvo įteikti visų korporacijų sąrašai. Kaune juk irgi buvę ateitininkų korporacijų "jaunesnių" už "Neolithuania", tačiau jos žygiuodavę kartu su visais ateitininkais, bet ne atskirai. Šiaip taip susitarėme, ir ateitininkai iššygiavo pirmieji. (Viena tos eisenos nuotrauka telpa V. Augustino "Lithuania").

Sekančią dieną po iškilmių, t.y., vasario 17 vienoje Vilniaus universiteto auditorijoje įvyko pirmasis visuotinas Vilniaus universiteto studentų ateitininkų susirinkimas. Steigimo komisija tą dieną savo pareigas baigė ir tolimesnį vadovavimą sąjungai perdavė naujai išrinktai valdybai. Valdybos sąstato nebeprisimenu, tik žinau, kad pirmininku tapo buv. komisijos narys A. S.

Iš bendros ateitininkų veiklos atmintyje išliko Motinos dienos proga suorganizuota ekskursija į Trakus. Ten turėjome pamaldas. Paskui mums žodį tarė Karaimų kunigas, kuris pasakojo Karaimuose išlikusius padavimus apie Vytautą Didįjį. Nuostabiai gražius, bet lenkų valdžios apleistus Trakus jis apibūdino kaip "karalaitę elgetos rūbuose". Jis kalbėjo rusiškai, o vertėjas jo kalbą vertė.

Atskirų korporacijų pirmininkų nebeprisimenu, tačiau kęstutiečiams vadovavo Kazys Veverskis, būsimasis partizanų vadas, apie kurį plačiau rašo Vladas Ramojus "Kritusieji už laisvę" antroje dalyje.

Pavasarį visuotiname susirinkime buvo išrinkta valdyba kitiems akademiniams metams. Pirmininku tapo Balys Sakalauskas (dabar Kanadoje). Bet jam pirmininkauti nebeteko. Už poros savaičių Lietuvą okupavo rusų kariuomenė. Taip pat nebeįvyko tais metais Ateitininkų Federacijos planuotas Vilniuje surengti ateitininkų kongresas.

Pabaigoje noriu prisiminti vieną epizodą, kuris kiek rišasi su ateitininkų Vilniaus universitete pradžia.

1940 m. pavasarį, baigęs studijas, turėjau tam tikrų planų ir, gavęs tarnybą, likausi Vilniuje. Čia išgyvenau ir pirmąją sovietų okupaciją. Spauda ir radijas kalbėjo apie Stalino atneštą džiaugsmą ir laimę, o tikrovėje teroro varžtai veržė kiečiau ir kiečiau. Prikimšti kalėjimai, nak-

tiniai areštai, žmonių slapstymasis, bėgimas į Vokietiją. Žmonių nuotaikos buvo kritę iki žemiausio laipsnio. Dirbti ir ko nors siekti nebebuvo jokio noro. Po darbo valandų, jei nevarydavo į kokius susirinkimus ar paskaitas, eidavau į Vilniaus miesto teatrą. Po kelis kartus į tuos pačius spektaklius.

Vieną naktį su draugu M. J. (likęs Lietuvoje), grįždami iš teatro, nutarėme sustoti alaus bare Gedimino gatvėje, netoli Žvėryno tilto. Įėjome. Baro patalpos susidėjo iš dviejų kambarėlių. Pirmajame prie dviejų ar trijų stalelių sėdėjo keli vyrai. Antrajame, kuris atviromis durimis jungėsi su pirmuoju, šviesos nebuvo. Ten buvo tuščia. Mudu įėjome ten. Padavėja atnešė alaus, bet šviesos neuždegė. Gurkšnodami prieblandoje alų, stebėjome žmones pirmoje patalpoje. Sėdintieji ten prie staliukų ramiai šnekučiavosi. Po valandėlės nuo vieno stalelio atsikėlė mažas žmogiūkštis, kurį aš tuoj pat pažinau. Tai buvo mano pažįstamas J. A. Stipriai įgėręs strapaliojo jis po kambario vidurį, keikė Smetoną ir fašizmą:

—Aš kovojau prieš Smetoną. Aš kovojau prieš fašizmą. Liaudis buvo prispausta. Kas ją išvadavo? Kas ją išvadavo?

Vyrai prie stalelių abejingai žiūrėjo į jį ir nieko nesakė. Tada į savo klausimus atsakinėjo pats:

— Raudonoji armija. Nenugalimoji armija. Vyksta dideli įvykiai. Lietuva keičiasi, pasaulis keičiasi. Viskas keičiasi. Aš kovojau prieš Smetoną. Aš kovojau prieš fašizmą. Kas kitaip gali įrodyti?

J. A. kelis kartus kartojo tuos pačius klausimus ir atsakymus. Aš nutariau kiek replikuoti. Išgėriau alų ir laukiau patogaus momento. Kai jis vėl paklausė "Kas kitaip gali įrodyti?", užsimaukšlinau giliai ant galvos kepurę, pasistačiau palto apykaklę, iš kur kyšojo vešliai užaugusi barzda ir ūsai, išėjau į priekinį kambarį ir atsakiau:

— Aš galiu.

J. A. suglebo. Žiūrėjo beviltiškai man į akis, kvailai šypsodamasis. Bet jis manęs neatpažino.

— Broliuk, — paklausiau, — kurie žurnalai mokėjo tau honorarus už noveles?

Atsakymo ir nė nelaukiau. Mudu su draugu skubiai išėjome į tamsą ir nuskubėjome per Žvėryno tiltą. Nuo to laiko J. A. niekad nebemačiau nė apie jį girdėjau.

Kas gali pasakyti, ar J. A. tąsyk, dengdamas save, kvailai vaidino ar siekė prisitaikymo. Pagaliau tai ir nėra svarbu. Prisimenama čia tai, kaip charakteringa anų dienų detalė.

Šių atsiminimų skaitytojas pasidarys išvadą, kad anom dienom buvo įtampos tarp ateitininkų ir neolituanų. Taip, jos buvo, tada, bet prisiminimais nesiekiama įtampos sukurti dabar. Jie skirti praeičiai nušviesti, bet ne dabarčiai drumsti. Tada ta įtampa ir varžybos turėjo logišką ir gyvenimišką pagrindą. Dabar to pagrindo nebėra. Priešingai, aš tiesiog negaliu suprasti, kodėl studentai ateitininkai neužmezga nuoširdžiai draugiškų ryšių su neolituanais. Iš tolo stebėdamas neolituanų reiškimąsį, negaliu nepripažinti, kad tai viena iš lietuviškiausių akademinių jaunimo organizacijų išeivijoje. Ir tikslai, ypač lietuvybės srityje, labai panašūs. Iniciatyva ryšius užmegzti priklausytų studentams ateitininkams.

Viena tik galima apgailestauti, kad tautininkai išeivijoje neišugdė stiprių neolituanų. Tai vyresniųjų klaida. Jie savo jaunimą atidavė kitiems (pradžioje iš "anti - ateitininkiško" nusistatymo, vėlia iš inercijos), kurie, deja, savo lietuvišku idealizmu neprilygsta neolituanams.

MENAS – QUO VADIS?

Kristina Kutkutė

Šiandieną, meno pasaulyje randama panaši padėtis kaip ir bendrai pasaulyje. Gal tiktai ryškiau atsispindi mene — tie visi klaidžiojimai, naujienų ieškojimai ir skaldymasis. Tempas — greitas, pasiryžęs kuo greičiau, kad galėtų išrasti naujų išraiškos priemonių. Šių laikų laisvė svaiginanti. Ribų nebėra, ir todėl meno tikslai, turinys — neaiškūs. Raketom belekiant į erdves ir pramonei beteršiant žemę, galvojančiam žmogui nebeaišku, kas įvyks jo pasaulyje. Štai ir atsiranda išsigimusi laisvė. Vis didesnis skaičius žmonių lanko muziejus, nerasdami priimtinos pasaulėžiūros šių laikų darbuose.

Vieną kartą aš nuėjau į parodą su draugu-matematiku studentu. Jisai labai susirūpinęs, atsigręžė nuo abstraktinių tapinių ir rimtai paklausė: "Turbūt aš klystu, bet ateidamas pasigrožėti meno kūriniais, aš čia stoviu ir jokios mistikos, jokios gyvenimo teisybės nerandu". Nebeatsimenu kaip aš atsakiau; man pačiai trūko supratimo.

Baigiau gimnaziją ir įstojau į Philadelphijos Meno Kolegiją, ieškodamas to supratimo atvirom akim. Dabar baigiu antrus metus ir jei kada vėl susitiksiu tą matematikos studentą, atsakysiu šitaip: "Mene vyksta tas pats skaldymasis ir specializavimasis kaip ir matematikoje. Tas menininkas, kuriam pavyksta suprasti spalvas, tapo tomis spalvomis, kurios derinasi su jo vaizduote. Jei tau atrodo, kad jo vaizduotė arčiau šmėklų, negu sapno grožio, tai suprask, kad šitas menininkas, retai matęs saulėlydį, gimęs ir užaugęs miesto tankumyne, ir, kad šiandieną būti menininku yra patraukli mada". Bet rimčiau pažvelgus, tas minėtas skaldymasis ištikrųjų egzistuoja. Abstrakčiam darbe, turinys išreiškiamas spalvose, linijų judesy, tamsos ir šviesos dėliojime. Įdomus dalykas — šitie užsiėmimai visados buvo tapybos pagrindai, bet buvo ieškoma kitų temų, o dabar atkrito konkrečios situacijos, veiksmai ir belieka tik tie pagrindai. Tą patį matome savo soduose — dar tebestovi obelis, bet po ja tuštuma ten, kur kadaise sėdėdavo pasakorius. Ar tai stebėtina? Mes esame tame pačiame technologiniame laikotarpyje, tad ir menininkai sprendžia pasaulio keliamas menines problemas kaip pritaikomieji mokslininkai. Žinant, kad vaikai netrukus bus auginami laboratorijoje, mažai kas ir beliks menininko vaizduotei. Gamtos paslaptys bus išspręstos, tad kam čia belikti melagiais — romantikais? Sunkus atsakymas. Pati manau, kad sugrįš vėl džiaugsmo vertė ir grožis. Šių laikų studentai veržiasi į gamtą ir į tikėjimą aukštesne būtybe. Po kiek laiko sugrįš ramybė, savim pasitikėjimas. Moteris - mokytoja tiksliai tarė, "Disciplinos reikia, bet reikia atrasti discipliną savyje." Iš tikrųjų, tos disciplinos ieškojimas savyje yra kiekvieno tikro individo svarbiausias uždavinys dvidešimtojo amžiaus eigoje.

KRISTINA KUTKUTĖ

Kristina Kutkutė gimė Detroito mieste 1950 m. Tenai ji lankė valdišką pradžios mokyklą ir po to katalikišką mergaičių gimnaziją. Būdama gimnazistė ji du kartus ėjo vice-pirmininkės pareigas, nes, ji sako, "Buvo diskriminaciniai nutarta, kad jaunas vyrukas tinkamesnis pirmininko pareigoms". Gimnaziją Kristina baigė aukštais pažymiais ir tuomet įstojo į Philadelphijos meno mokyklą. Šiuo metu Kristina jau baigusi antruosius metus ir šį rudenį pereina tęsti studijas Pennsylvanijos meno akademijoje, nes tenai duodamos stipendijos studijoms užsienyje ir Kristina nori keliauti. Šiuo metu ji tapo ir rašo. Ji yra daugumą savo darbų pardavus ir sako, "tikiuos, kad tie, kurie juos pirkdami parodė pasitikėjimą nepyks, kad stilius vis dar keičiasi".

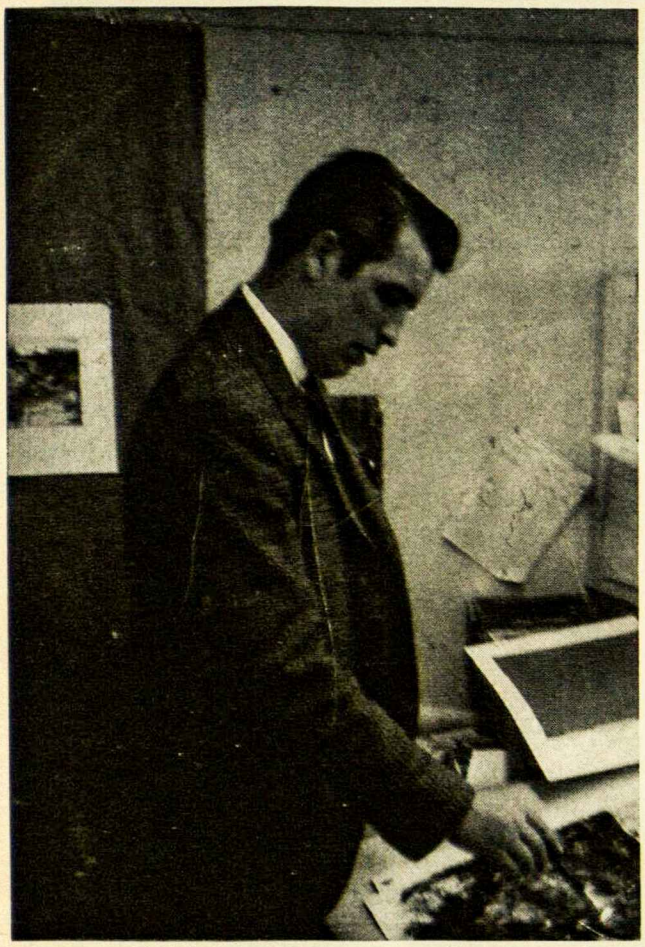

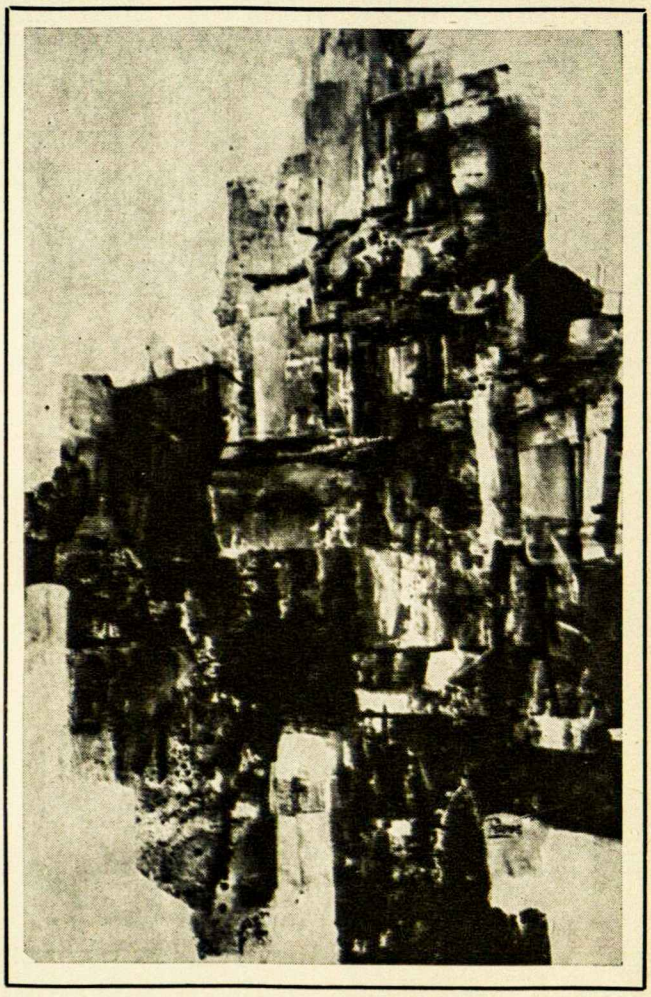

Rimas Laniauskas

RIMAS LANIAUSKAS

Rimas Juozas Laniauskas gimė 1937 m. birželio 15 d., Kaune. Baigęs Clevelando Benediktinų gimnaziją 1956 m., įstojo į Clevelando Meno Institutą. Pašauktas karinei prievolei ją atliko ir grįžęs gavo stipendiją studijuoti Clevelando Cooper Meno Mokykloj. 1963 m. Rimas ją baigė gaudamas komercinio dailiojo meno diplomą. Šiuo metu dirba American Greeting Corporation, Clevelande, eidamas "Art Director" pareigas viename skyriuje Rimas Laniauskas dalyvavo eilėje parodų Clevelande, New Yorke, Youngstown (Ohio), Chicagoje, Toronte ir Detroite.

Rimas yra ateitininkas nuo 1946 metų. Jis buvo moksleivių kuopos ir studentų draugovės pirmininku, ir vėliau Clevelando jaunučių ir moksleivių globėju. 1965-1968 metais jis ėjo Moksleivių Ateitininkų Sąjungos pirmininko pareigas, ir tuo metu buvo Moksleivių Sąjungos atstovas Ateitininkų Federacijoje. Dabartiniu metu, Rimas pirmininkauja "Jaunimo Žygiui už Tikėjimo Laisvę", kuris susidaro iš Lietuvių Jaunimo organizacijų atstovų.

Rimas yra vedęs detroitietę Antaniną Čiunkaitę, kuri šiuo metu dirba Dalton-Dalton-Little Architektų kompanijoj, Clevelande "Director of Interior Design" pareigose.

PETRAS SANDAVIČIUS

"Dabar bandau išmokti naudoti mokslinę discipliną dailėje, pirma reikia suprasti kitų vartojamą techniką ir jos pritaikymus. Šių dalykų supratimas veda prie pastabumo dabar daromų klaidų ir išradimų. Šiuo metu domiuosi pasikartojančiom formom gamtoje, gyvybės ritmika ir spalvų "judėjimu" bei "nusistovėjimu". Mano ieškojimų apimtis reikalauja visų šių minčių laisvos išraiškos. Todėl šiuo metu neturiu dar nusistatęs nei tikslo, nei krypties. Dabar dar nežinau, kurion kryptin mano darbas pasuks. Mes keičiamės su pasauliu ir jis pats keičiasi. Nenoriu sudaryti nuomonės, kad esu ant totalinio pasidavimo pasaulio įtakom briaunos; tačiau atsisakau laikytis kokios idėjos ilgiau negu reikalinga. Esu dėkingas savo mamai ir šeimai, kad jie pakenčia visus mano prasimanymus — jų yra daug — ir jie tik labai retai yra aiškūs ar tikri. Tačiau su kelioms prielaidoms, galiu vadintis "dailininku". Lankau Pratt Institutą siekdamas magistro dailėje (MFA). Savo laisvalaikiu skaitau kontroversinę literatūrą (idant suprasčiau abi puses), klausausi įvairios muzikos ir rašau poeziją savo paties malonumui. Nepakenčiu sporto ir niekad nebandžiau suprasti tos priežąsties. Sako, kad aš esu tinginys, sarkastiškas ir piktas. Tačiau man atrodo, kad aš esu idealistas ir tikiuosi geresnio rytojaus."

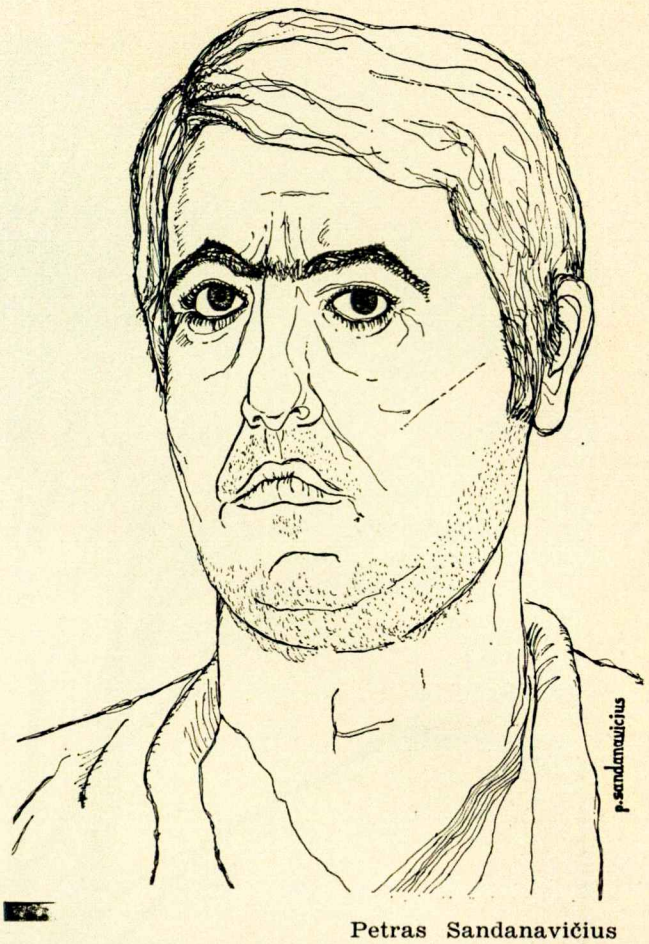

Petras Sandanavičius

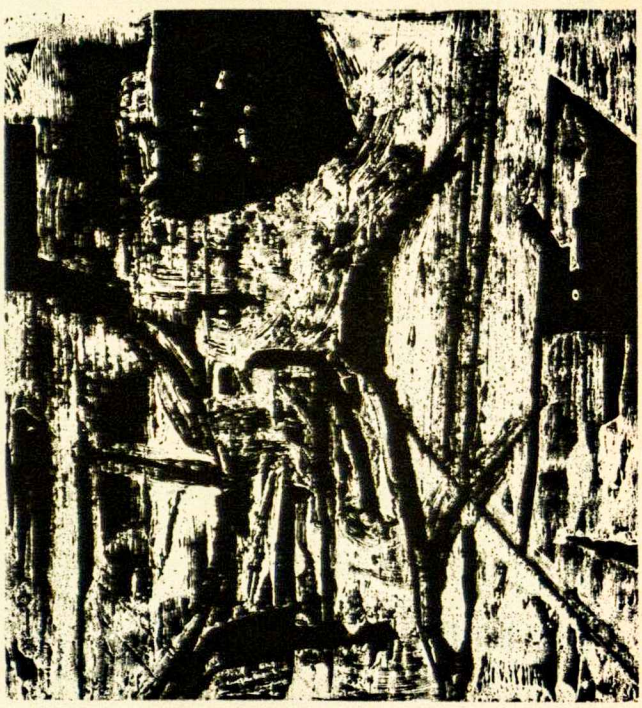

Petras Sandanavičius

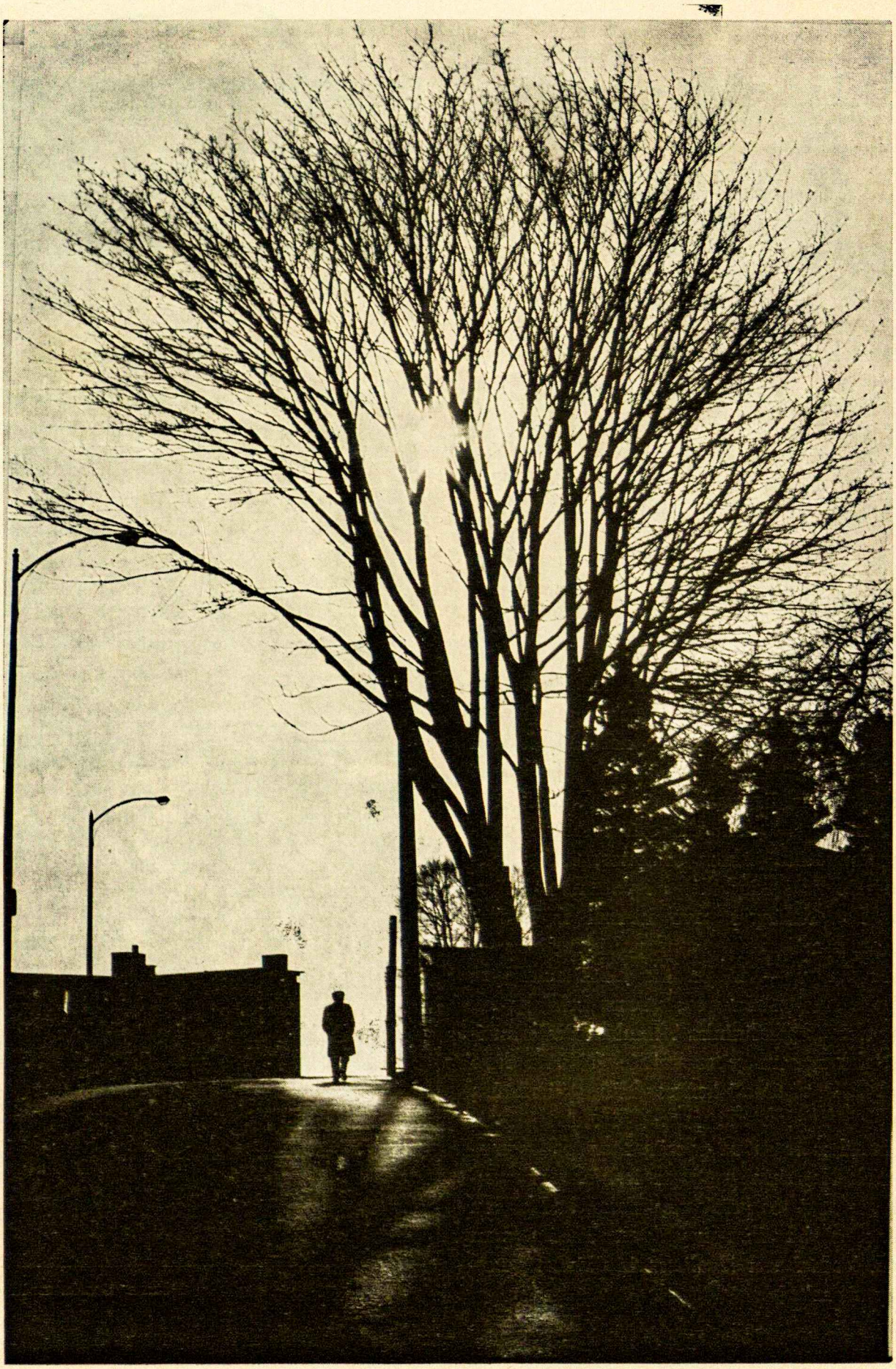

256

ALp(LKA)1786
1970, Nr.7

30.725.340